

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduskond
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond

EESTI EKSPRESSI PERSOONIRUBRIIGI *TEGIJAD*
SOOLINE REPRESENTATSIOON 2006. AASTAL

Bakalaureusetöö

Katrina Sökk

Juhendaja: Maarja Lõhmus (PhD)

Tartu 2007

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Töö teoreetilised ja empiirilised lähtekohad	5
1.1 Representatsiooni mõiste ja feministlik meediakriitika	5
1.2 Soo konstrueerimine meediatekstides	6
1.3 Ideoloogia, müüt ja stereotüübid	8
2. Uurimisküsimused	10
3. Uurimismaterjal ja –meetodid	11
3.1 Valim ja valiku põhjendus	11
3.2 Meetod	13
3.3 Kontentanalüüsi kategooriad	14
4. Tulemused	15
4.1 Sotsiaaldemograafilised näitajad	15
4.2 Kontentanalüüsi kategooriate analüüs	18
4.2.1 Artiklite üldised näitajad	18
4.2.2 Edukus	20
4.2.3 Soorollid	22
4.2.4 Karakteristikud	23
4.2.5 Eraelu	25
4.2.6 Tegelased	27
4.3 Diskursuseanalüüs	29
4.3.1 Üldised diskursused	29
4.3.2 Naiste puhul esinenud diskursused	31
4.3.3 Meeste puhul esinenud diskursused	40
4.3.4 Karikatuurid	45
Diskussioon	46
Kokkuvõte	50
Summary	52
Kasutatud kirjandus	53
Lisa 1 - Kategooriate süsteem	55
Lisa 2 – Üldised näitajad	58
Lisa 3 – Tonaalsus ja stiil	60
Lisa 4 – Kategooriate tabel (mehed)	61
Lisa 5 – Kategooriate tabel (naised)	62
Lisa 6 – Hinnangud	63
Lisa 7 - Karikatuurid	65
Lisa 8 – Reliaablus	75

Sissejuhatus

Juba imikueas mõjutavad lastesse suhtumist soostereotüübid. Kuigi lapsed näevad peaaegu ühesugused välja, peetakse väikeseid roosades riietes tüdrukuid armsamateks ja õrnemateks, poisse aga suuremateks ja tugevamateks. Aeg läheb edasi - poisid mängivad autodega ja tüdrukud hakkavad juba varases eas harjutama emarolli nukkude peal. Vähemalt selline on kõige tavalisem tõekspidamine. Lapsed kasvavad suureks kasutavad ja taasloovad juba ise levinud stereotüüpe. Kindlad sõnad ja iseloomuomadused seostuvad meeste või naistega. Stereotüüpselt on meeste roll on olla tugev kaitsja, naistelt oodatakse ühelt poolt veetlust ja teisalt emalikkust hoolitsust.

Massimeedial on nende stereotüüpide loomisel ja taasloomisel suur roll. Ajakirjanduslikud tekstid ühe osana sellest nii peegeldavad kui ka konstrueerivad arvamusi ja suhtumisi. Selle bakalaureusetöö fookus on ainult ühel väljaandel ja ühel rubriigil - töö uurib, kuidas konstrueeritakse naise ja mehe sugu Eesti Ekspressi persoonirubriigis *Tegijad*. Samuti vaatleb töö, milliseid inimesi representeeritakse kõnealuses rubriigis „tegijatena”. Uurides nende inimeste kujutamist soole fokuseerimise aspektist lähtuvalt, püüan leida üldtendentse, kuidas konstrueeritakse sugusid (gender) Eesti meedias.

Bakalaureusetöö proovib leida vastuse küsimustele, kellest kirjutatakse, kuidas kirjutatakse ning millised diskursused tekstides sisalduvad. Oluline on uurida, kas naised ja mehed on “tegijateks” saanud samadel põhjustel ning kas neile antavad hinnangud ühtivad. Sõna „tegija” defineerimisel lähtub töö Eesti Ekspressi meedia-organisatsioonilisest kontseptsioonist.

Tekstide puhul toob uurimus välja soolised erinevused, lähtudes persoonide sotsiaaldemograafilistest näitajatest ja vahenditest (välimus, keskkond, lähedased, saavutused), ning diskursustest, mida kasutatakse persoonide avamiseks. Diskursusi analüüsitakse ka artiklite juurde kuuluvates karikatuurides.

Töös analüüsitakse Eesti Ekspressi persoonirubriigis *Tegijad* aastal 2006 ilmunud persoonilugusid ning nende juurde kuuluvaid karikatuure. Töö teoreetilise raamistiku

moodustavad representatsiooniteooria kultuuriuuringute kontekstis ja feministlik meediakriitika. Töös on kasutatud kontent- ja diskursuseanalüüsi meetodeid.

1. Töö teoreetilised ja empiirilised lähtekohad

1.1 Representatsiooni mõiste ja feministlik meediakriitika

Inimesed kogevad maailma läbi reaalsuse representatsioonide, tekstide, diskursuste ja kujutiste. Representatsiooni defineerib Stuart Hall kui tähenduste loomist läbi keele. Keeles kasutatavate sümbolite ja märkide toel luuakse ning väljendatakse teiste inimeste jaoks iseenda kontseptsioone, ideid ja tundeid. Väljendusvahendina võib kasutada heli, sõnu, kirjakeelt, pilte või objekte. Samaaegselt luuakse nende abil ka arusaamu ja kultuuri. Seega on representatsioon üks kultuuri loomise viise (Hall, 1997).

Kultuuri defineerib Hall kui tähenduste konstrueerimise ja vahetamise protsessi: „Kultuurilisi tähendusi luuakse ja vahetatakse pidevalt igas personaalses ja sotsiaalses interaktsioonis, milles me osaleme” (Hall, 1997: 3). Sellest võib järeldada, et kultuur muudab lihtsalt bioloogilise inimese sotsiaalseks olevuseks. Samuti muudab kultuur inimeste bioloogilised sood (*sex*) sotsiaalseks sooks (*gender*), mis koosneb naiselikust kaanonist – väärtused ja iseloomujooned, mis on omased naisele; ja mehelikust kaanonist – väärtused ja iseloomujooned, mis on omased meestele (van Zoonen, 1994: 39).

Feministlikku meediauuringut tulekski tänapäeval vaadelda osana kultuuriuuringutest. Nagu eelpool mainitud on kultuuriuuringute keskseteks teemadeks tähendus, keel ja representatsioon. Ka feministlikus meediauuringus on esil samad teemad, kuid neid analüüsitakse läbi soo (*gender*) mõiste. Tingimusteta soole fokuseerimine ja selle problematiseerimine on nagu mehhanism, mis struktureerib materiaalselt ja sümboliliselt maailma ja meie kogemusi nendes (van Zoonen, 1991 : 33).

Feministlikud meedia uurimise suunad hakkasid arenema 1960ndate lõpus ja 1970ndate alguses. Sinnani oli psühholoogiast, sotsioloogiast, majandusest ja ajaloost kirjutatud meeste poolt, meestest ja meestele. Naistest levinud stereotüüpe peeti normaalseteks ja loomulikeks, eriti ei arutletud teemadel, kuidas need stereotüübid „tekkisid” (*given*) või kuidas nad arenesid ja püsisid. Kindlasti ei olnud keegi mõelnud meedia rollile selles sündmuste jadas (Tuchman 1978: 5).

Liesbet van Zoonen järgi eeldab kultuuriuuringute keskne uskumus, et kommunikatsioon on protsess, läbi mille luuakse, modifitseeritakse ja transformeeritakse ühine kultuur seda, et meediatekstide mõiste on pigem tähenduse (soo, *gender*) üle võitlemise koht kui läbipaistev kultuuriline retsept (van Zoonen, 1991: 43).

Sotsiaal-feministlik teooria (*social feminist theory*) leiab, et täpsemate tähenduste leidmiseks tuleb lisaks naiste positsioonile tekstides analüüsida ka naiste majanduslikku heaolu ja klassi kuuluvust (van Zoonen, 1991: 38). Sotsiaalse suuna arenedes on sinna lisandunud ka vallaliste, lesbide ja erinevate rasside teemalised käsitlused, mis varasemas liberaalses ja radikaalses suunas puudusid.

Hall kasutab peamiselt sotsiaalset konstruktsionistlikku lähenemist, mille järgi „tähendusi pigem luuakse ja konstrueeritakse, kui lihtsalt leitakse”. Ta leiab, et inimesed konstrueerivad „asjadele” tähenduse, kasutades representatsiooni süsteeme – kontseptsioone ja märke (Hall 1997: 25). Konstruktsionistlik lähenemine eristab materiaalsel maailma, kus asjad ja inimesed eksisteerivad ning sümbolilisi praktikaid ja protsesse, läbi mille representatsioon, tähendus ja keel toimivad. (Hall 1997: 25).

1.2 Soo konstrueerimine meediatekstides

Meedia, olles kultuuri üks suur osa, funktsioneerib nagu ühiskonna peegel. Meedia määrab suures osas ära selle, kuidas me sotsiaalset reaalsust tajume ja mida me peame normaalseks, samuti kujundab meedia mingi grupi inimeste jaoks ühise avaliku elu ja jagatavad kogemused. Meedia on McQuaili järgi peamine standardite, mallide ja normide allikas (McQuail, 2000: 58).

Massimeedia samaaegselt peegeldab ja konstrueerib dominantseid ühiskonna väärtusi. Need sisaldavad endas aga patriarhaalseid arusaamisi soost, mida on samas raske märgata ja mille jälgi ajada, sest nad on peidetud normaalsuse mõiste alla (Tuchman, 1978: 7). Käesolevas töös on representatsioon tihedalt seotud soo konstrueerimisega meedias: feministlik meediakriitika püüab uurida, kuidas meedias representeeritakse soo kategooriat. Feministliku

lähenemise põhiidee on see kategooria dekonstrueerida, et näha, kuidas see igapäevases praktikas konstrueeritakse.

Ajakirjanikud kujutavad sugu kultuurikoodi järgi: vastavalt üldlevinud ja ühiskonnas aktsepteeritavale arusaamale sellest, mis on oluline naiste ja mis meeste puhul. Näitena võib välja tuua, et naiste identiteet on traditsiooniliselt seotud pigem tegevusega privaatsfääris kui avalikus elus. Loomulikult ei konstrueeri ajakirjanikud rolle üksinda, olulist rolli mängib ka meediaorganisatsiooni kultuur: milline on väljaande traditsioon meeste ja naiste kujutamisel.

Barbi Pilvre leidis oma magistritöös (Pilvre, 2000), et ajakirjaniku sool ja stereotüüpsete kategooriate esinemisel ei ole erilist seost. Kirjutajad jagavad kultuurikoode, kuidas meestest ja naistest peaks kirjutama. „Naised võivad kirjutada naistest sama stereotüüpselt, kui mehed”. (Pilvre, 2000). Ajakirjandusliku teksti loomist võib lugeda sotsiaalseks tegevuseks, milles osalejad kasutavad oma kultuuri kontseptuaalseid süsteeme ning lingvistilisi ja teiste representatsioonide süsteeme, et konstrueerida tähendusi, et muuta maailm tähendusrikkaks ning suhelda mõtestatult teistega (Hall 1997: 25). Pilvre tõi välja, et stereotüüpne kirjutamine süveneb pigem ajakirjaniku tuntuse ja lugupidamise suurenemisega, seda nii naiste kui meeste puhul. Sellest tulenevalt võib Pilvre sõnul järeldada, et inimesed tahavad lugeda dominantseid tähendusi, mida nad peavad normaalseks ja millega nad on harjunud. Ning just selliseid pilte populaarsed ajakirjanikud keele abil konstrueerivad.

Sotsiaal-feminismis pööratakse tähelepanu viisidele, kuidas meedias konstrueeritakse naiselikkuse ideoloogiaid (van Zoonen, 1991: 39). Kõnealune lähenemine leiab, et sood (*genders*) ei ole universaalselt jagatud või antud, vaid sotsiaalselt konstrueeritud (van Zoonen, 1991: 41). Selle teooria ja ka Halli järgi ei ole reaalsus lihtsalt miski, mis eksisteerib kuskil, see konstrueeritakse ja rekonstrueeritakse inimeste poolt igapäevastes sotsiaalsetes tegevustes (van Zoonen 1994: 38). Antud juhul ajakirjanike ja toimetajate poolt.

Oma empiiriliste uurimuste kogumikus „Hearth and Home: Images of Women in the Mass Media” iseloomustab Gaye Tuchman massimeedia käitumist naistega kui „sümbolilist annihilatsiooni”, milles naised on meedias alaesindatud ja trivialiseeritud (Tuchman, 1978: 7). Tuchmani sõnul on soorollid (*sex roles*) on sotsiaalsed suunised sookohase (*sex-appropriate*) väljanägemise, huvide, oskuste, käitumise ja enese tunnetamise jaoks. Feminiinsuse eeldatavad tunnused on emotsionaalsus, ettevaatlikus, koostöö ja kogukonna tunnetus.

Maskuliinsus on eeldatavasti selle vastand. Märksõnadeks on ratsionaalsus, efektiivsus, konkurents, individuaalsus. Meedias väljenduvad ja võimenduvad ühiskonnas üldlevinud arusaamad sellest, mis teeb naisest naise ja mehest mehe, mis on feminiinsus ja mis on maskuliinsus.

1.3 Ideoloogia, muut ja stereotüübid

Representatsioon ja sugude konstrueerimine on käesolevas töös tihedalt seotud ka ideoloogia mõistega, kuna ideoloogia mõjutab omakorda representatsiooni loomist. Teun A. Van Dijk defineerib ideoloogiat kui grupi liikmete ühiste sotsiaalsete representatsioonide alust. Feministlikus meediauuringute kontekstis mõistetakse ideoloogia all sotsiaalselt jagatud tõekspidamiste süsteemi, mis toimib laialdaselt meie ümber, kuid millest inimesed ei ole teadlikud. Ideoloogia hoiab alal klassi, soo ja etnilise domineerimise võimusuhteid (van Dijk, 2005; Macdonald, 1995).

Meediatekstid kannavad endas arvukaid tähendusi ja on avatud suurele hulga tõlgendustele. Samuti loob ja taasloob meedia pidevalt uusi tähendusi. Funktsionaal-feministlik meediateooria usub, et meedia peegeldab ühiskonna dominantseid sotsiaalseid väärtusi ja sümboolselt deintegreerib naisi, kas neid mitte näidates või kajastades või kujutades neid stereotüüpsetes olukordades (Tuchman, 1978). Traditsiooniliselt on naiste rollid olnud rohkem seotud pere ja privaatsfääriga. Samuti luuakse naiste identiteeti sagedamini läbi suhete teise inimestega – meeste, laste ja vanematega. Naistest kirjutatud lood on isiklikumad ning kuuluvad pigem pehmete lugude hulka.

Naised kultuurilises representatsioonis on nagu meeste fantaasiate varamu – neid nähakse kui idealiseeritud jumalannasid või mehi õgivate koletistena. Erinevates variatsioonides supermodellid, superstaarid, *femme fatal'ed* ja hullumeelsed naised konstrueerivad feminiinsuse enigma (Macdonald, 1995). Saatuslikule naisele, kes täidab meeste fantaasiates inspireerivat või hirmu rolli, vastandub ema – lääne kultuuri keskseim hoolivust tähistav ikoon. Sellest tulenevalt saavad naiste puhul niinimetatud litsi ja madonna polaarsusest alguse kõik tähtsamad lääne kultuuri müüdid seoses naistega (Macdonald, 1995).

Müüt on viis tähistada mingi laialdaselt aktsepteeritud teemat, kindlas kultuuris ja ajahetkes (Macdonald, 1995: 226). Roland Barthes' järgi on tekstide ja müütide konnotatsioonid dominantse ideoloogia väljendusviisid. Kusjuures oluline ei ole mitte objekt vaid viis, kuidas sellest kõneletakse. Barthes' arusaamade järgi on semiootika peamiseks ülesandeks demütologiseerida ning seeläbi repolitiseerida igapäevase massikultuuri müütiline keel (Barthes, 2004). Feministliku analüüsi eesmärk on seega, läbi sugude (*gender*) kohta käivate konnotatiivsete tähenduste ja dominantsete müütide avamise, demütologiseerida tekste.

Naise keha on traditsionaalselt olnud naiseliku identiteedi keskpunktis, kuigi selle kuju ja normatiivid on ajaloos defineerinud mehed (Macdonald, 1995: 193). Ka 21. sajandil lasub naistel ühiskonna poolt pidev surve olla ilus, hoolitsetud nahaga ja sale. Ülekaaluliste naiste puhul räägitakse dieedist sagedamini kui ülekaaluliste meeste puhul. Kuigi modellidele tehakse kaalu suhtes ettekirjutusi ning reklaamidesse on hakanud tekkima ümaramaid ja vormikamaid naisi, kuid üldkriteeriumid ilusale naisele on ikka samad. Võidutseb tervise ja keha kultus.

Vananemine on naiste jaoks protsess, mida peab ühiskonnas levinud uskumiste järgi kartma. Meestel kaasneb eaga seevastu staatus ja prestiiž. Naiste välimuse ja sotsiaalse staatuse tihedatest seostest tingituna tekitavad vananemise märgid hirmu staatuse ja hinnangu kaotamise suhtes: isegi meeste juustekaotus tekitab väiksemat ärevust kui hall karv naise soengus. Ajalooliselt on lääne kultuurides vanu naisi kujutatud nõidade, vanamooride või vanatüdrukutena, kuigi teistes kultuurides on eakatele naistele viidatud kui tarkuse allikatele ja juhtidele (Macdonald 1995: 194-195).

2. Uurimisküsimused

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks on uurida, kuidas ning millist naist representeeritakse Eesti Ekspressi persoonirubriigis *Tegija* aastal 2006. Lisaks tuuakse võrdlevalt naiste ja meeste vahel välja üldtendentsid, kuidas toimub soo konstrueerimine nendes lugudes. Kontentanalüüsi tulemusi võrreldakse osaliselt Barbi Pilvre 2000 aastal kirjutatud magistr töö tulemustega (Pilvre, 2000).

Lähtudes valitud meetoditest otsib bakalaureusetöö kombineeritud kontentanalüüsi ja diskursuseanalüüsi abil vastuseid järgmistele uurimisküsimustele:

1. Kui palju persoonilugusid on naistest ja kui palju meestest? Kuidas on see arv muutunud?
2. Mille põhjal vaadeldav mees- või naispersoon fookusesse valitakse, millised on sündmused, mis ajendavad ajakirjanikke just neid inimesi valima? (Mis teeb inimesest *Tegija*- vanus, amet, sündmus jms.)
3. Kuidas kujutatakse nais- ja meesportreeritavat loo elementide tasandil? Mida mainitakse ja milline on sõnakasutus?
4. Milliseid hinnanguid nais- ja meesportreeritavatele antakse? Millised diskursused erinevate sugude puhul esinevad?
5. Kas artiklite juures olevad karikatuurid toetavad leitud diskursusi?

3. Uurimismaterjal ja –meetodid

3.1 Valim ja valiku põhjendus

Käesoleva töö valimis on nädalalehe Eesti Ekspressi persoonirubriigis *Tegijad* esitletud persoonilood 2006. aastal. Põgus üldine kontentanalüüs on tehtud kõigi antud rubriigis ilmunud artiklite põhjal (va erinumbrid, kus kõnealust rubriiki ei olnud). Põhjalikum kontentanalüüs on teostatud kõigi lugude kohta, mis ilmusid naistest (neid oli kokku 9) ja sama arvu juhuvalimiga valitud persoonilugude kohta meestest. Jagasin aasta neljaks ja igast veerandist võtsin 2 artiklit. Kuna artiklite hulk oli paaritu võtsin ühest veerandist kolm artiklit.

Oluline on märkida, et lugesin persoonilugude alla ka lood, mis olid kirjutatud kollektiividest. Kuna üheski käsitletud kollektiivis ei olnud nii naisi kui mehi, ei olnud mul soo määramisega probleeme. Ühe artikli puhul täitsin kategooriate tabelit ainult ühe korra: kui käsitletud loos oli kaks naistegelast, lugesin nende näitajad kokku üheks. Persoonilugude juurde kuuluvate karikatuuride puhul uurisin, kas ja kuidas nad representatsiooni toetavad.

Valisin *Eesti Ekspressi*, sest väljaanne on suur ja mõjukas nädalaleht. Saar Polli uuringu järgi oli *Eesti Ekspress* oma 146 000 lugejaga 2005. aastal Eestis loetavuselt viies-kuues leht. Nädalalehtede seas oli väljaanne teisel ja kolmandal kohal (Saar Poll, 2005).

Tegijad on regulaarne iganädalane rubriik, mis peaks olema ka uudisväärtuslik. „Tegijad” valitakse tavaliselt esmaspäeval toimetuse ühiskoosolekul, kus muude leheteemade hulgas otsitakse persooniloo kandidaati. Toimetuse sõnul peab persoon, keda portreeritakse, olema aktuaalne just sellel nädalal. Või selline, kes juba on tähelepanu keskpunktis, aga kes seal veel vähemalt lehe ilmumiseni kindlasti püsib. Need portreed esitavad peamiselt nädala tähtsamaid avaliku elu inimesi ja kangelasi. On ka juhtumeid olnud, kus persooniks pole mitte isik, vaid loom või hoone – hiljuti oli persooniks rahvuskala tiitli võitnud räim, kord oli persooniks Viru hotell. Peatoimetaja sõnul peab persoon kindlasti olema midagi rohkemat kui lihtsalt sündmuste keskpunkt – ta peab olema aktiivne mõjutaja, millel on tausta ja sisukust.

Enamik portreeteritavatest on edukad, kuid portreede hulgas on ka lugusid „suurtest luuseritest” ja „skandaali keerutajatest”. Peatoimetaja Priit Hõbemäe sõnul satub väga harva persooniks negatiivne isik, näiteks kurjategija. Seda sellepärast, et leht ei soovi selliseid isikuid propageerida – nendest kirjutamine aga võib peatoimetaja sõnul lugejale sellisena tunduda.

Rubriigi võib laias laastus jagada kaheks – suur artikkel nädala tähtsaimast „tegijast” koos Aivar Juhansoniga karikatuuriga ja väikesed nupukesed teistest nädala „tegijatest”. Oluline on veel mainida, et *Tegijad* persooniloo žanr ei ole kindlalt määratletud. „See on sisuliselt täiesti vaba žanr, mida võib kirjutada kui analüüsi, olukirjeldust, mininäidendit, uudislugu, artikkelid (seda kõike on tehtud) kasvõi poemi, kui kirjutaja sellega hästi hakkama saab (veel pole tehtud),” kirjeldab antud rubriiki Eesti Ekspressi peatoimetaja Priit Hõbemägi. Antud teemakäsitlemise võimalustest tulenevalt ei ole ka rubriigi nimetus enam *Persoon*, mille piires portreeteritavad võisid olla vaid inimesed.

Sõna „tegija” märgib toimetuse jaoks kedagi või midagi, kelle tegude kaudu on midagi muutunud, juhtunud, sündinud. Kuid võib olla ka keegi või miski, kes on temast sõltumata põnevate sündmuste osaliseks sattunud. Kindlaid soo, vanuse või erialaseid kriteeriume persoon toimetuse sõnul täitma ei pea. Oluline on lihtsalt võimaluse korral jälgida, et kaks korda järjest ei oleks nõ sarnane persoon – järjest kaks filmirežissööri, kaks sportlast, näitlejat.

Töös uuritava valimiga avaneb võimalus kontentanalüüsi tulemusi osaliselt võrrelda Barbi Pilvre 2000. aastal kirjutatud magistritööga „Construction of Gender in the Cover-Column *Persoon* in the Estonian Weekly „*Eesti Ekspress*”. See annab hea võimaluse vaadelda viimase seitsme kuni kolmeteistkümnepäevase aasta jooksul toimunud muutusi. Samas ei saa töid täies mahus võrrelda, sest kaks teadustööd erinevad teineteisest suurel määral. Pilvre magistritöö koosneb ainult kontentanalüüsist, mille kategooriad kattuvad vaid osaliselt kõnealuse tööga. Käesolevas töös on kontentanalüüsi edasi arendatud ka diskursuseanalüüsiks.

3.2 Meetod

Oma töös kasutan ma kombineeritud kontentanalüüsi ja diskursuse analüüsi. Kontentanalüüs on meediatekstide süstemaatilise, kvantitatiivse ja objektiivse kirjeldamise meetod, mis võimaldab tekste klassifitseerida, nende mõju määratleda jne (McQuail, 2000: 445). Antud töös proovisin kontentanalüüsi abil leida elemendid, mille abil representatsioon konstrueeritakse.

Diskursuse defineerimine on keeruline, kuna sellele on antud väga erinevaid tähendusi. Minu töös on diskursuse defineerimisel lähtutud Fairclough`ist, mille järgi on diskursusel kaks laiemat tähendust: diskursus kui sotsiaalne tegevus ja interaktsioon, inimeste suhtlus reaalses situatsioonis ning teiseks diskursus kui reaalsuse sotsiaalne konstruktsioon, teadmiste vorm (Fairclough, 1995). Peamiselt keskendudes reaalsuse konstrueerimisele, oli minu eesmärk leida erinevatest analüüsiühikutest, milliseid diskursusi kasutatakse erinevate autorite poolt nais- ja meesportreede puhul kõige enam. Diskursuse analüüsi tehes jälgisin Fairclough`i kolme etappi – teksti kirjeldamist, interpretatsiooni ja seletamist. Kirjeldamise osas võtsin vaatluse alla eelkõige sõnavara. Otsisin hinnangulist sõnavalikut ja peidetud tähendusi. Sõnavara jälgimisel vaatlesin eelkõige nelja väärtust – 1) kogemuslikku väärtust; 2) sõnade suhteväärtust, 3) sõnade väljenduslikku väärtust; 4) metafooride kasutamist.

Tõlgendamisel lähtun Fairclough` püstitatud küsimustest, kas diskursus aitab muuta või säilitada olemasolevaid sotsiaalseid suhteid, uskumusi, sotsiaalseid identiteete ja kas ta aitab kaasa olemasoleva diskursiivse korra muutustele või taastootmisele. Küsimust laiendades uurin, kas lehe loodud diskursuse eesmärk on tuua olemasolevasse diskursusesse muutusi ja millised need peaksid olema. Diskursuse analüüsi osas vaatlesin ka karikatuure ning uurisin, kas ja kuidas nad representatsiooni toetavad.

Reliaabluskontrolli teostas viie sotsiaalteaduskonna tudengi seas, kellest kolm olid meessoost ja kaks naissoost. Inimeste väikesest arvust tingituna ei esitanud tabelis arve protsentidena. Reliaablust kontrollisin hinnangulist kategooriate puhul. Konkreetse sõna või teema mainimist tabelisse ei lisanud. Arv tabelis näitab mitu inimest leidsid kõnealuse kategooria (Lisa 8).

3.3 Kontentanalüüsi kategooriad

Soo konstrueerimise elementide analüüsimiseks *Tegijad* rubriigis koostasini kahest osast koosneva ankeedi, mille alusel sisestati tulemused tabelisse. Esimesesse osasse (*Üldine*) panin üldisi ja sotsiaaldemograafilisi näitajaid iseloomustavad küsimused, mida vaatlesin kõigi aastal 2006 ilmunud artiklite puhul.

Teise osa (*Sisuline*) küsimused puudutavad rohkem teksti sisu ja neid vaadeldi 18 artiklis, millest pooled on naistest kirjutatud lood ja pooled juhuvalimiga valitud meestest kirjutatud lood. Sisulises osas formuleerisin ma viis kategooriate blokki, millel omakorda on alakategooriad. (Ankeedi näidis – lisa 1).

Edukus – Sellesse blokki panin kõik küsimused, mis puudutavad persooni edu ja läbikukkumisi. Selle eesmärk on näidata, kas persoonide puhul kirjutatakse pigem nende edust või läbikukkumistest, positiivselt või negatiivselt.

Soorollid – Selle bloki küsimused peaksid tõestama, kas lugudes rõhutatakse otseselt naiste ja meeste sugu ja soorolle.

Karakteristikud – Selle bloki all on küsimused, mis puudutavad portreteeritava välimust ja iseloomu.

Eraelu – Selle küsimustegrupi eesmärk on näidata, kui palju räägitakse persoonide eraelust. See on kindlasti üks tähtsamaid blokke, kuna teooria järgi kujutatakse naisi pigem kodu ja eraelu ja mehi töö keskkonnas.

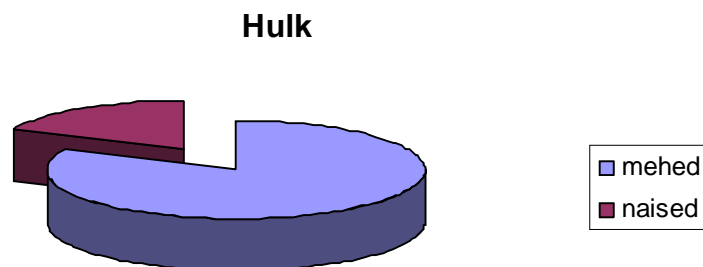
Tegelased – Selle bloki eesmärk on näidata, kas ja kellele lugudes sõna antakse.

Täielik kategooriate süsteem on välja toodud Lisas 1.

4. Tulemused

4.1 Sotsiaaldemograafilised näitajad

Kokku ilmus 2006. aasta jooksul *Tegijate* rubriigis 50 mingit persooni või kollektiivi käsitlevat artiklit. Kahes viimases ajalehes oli tegemist aastalõpu erinumbritega, ajalehe ülesehitus oli teistsugune ning antud rubriik puudus (Lisa 2).

Tabel 1 - Hulk

Vaadeldes artiklis käsitletud inimeste soolist jaotust ilmneb, et 18% artiklites (50 artiklist 9) on persooniks naine (nendest üks on Leiutajateküla Lotte, kes on küll naissoost, kuid siiski multifilmitegelane).

Uurides, milliste elualade inimesed põhiliselt *Tegija* rubriigis on esindatud, on üllatav, et tegemist on peamiselt nn. pehmete teemade esindajatega. Kõige enam on kirjutatud kultuuritegelastest (15 korral), seejärel erinevate tasemete ametnikest (10 korral), seitse artiklit käsitlesid ärimehi ning vähemal määral sattusid persooniloo keskmesse sportlased, spetsialistid või poliitikud.

Muu kategooria alla paigutus viis artiklit, mille peategelast iseloomustab konkreetse ameti (töö tähenduses) puudumine. Näiteks sattusid sinna õpilane, miss, presidendi abikaasa, elukunstnik ja multifilmi tegelane. Kindlasti ei tähenda see, et nendel inimestel puudub töökoht, vaid pigem seda, et artikli seisukohast oli oluline nende tööväline staatus. (Täielik jaotus Lisas 2).

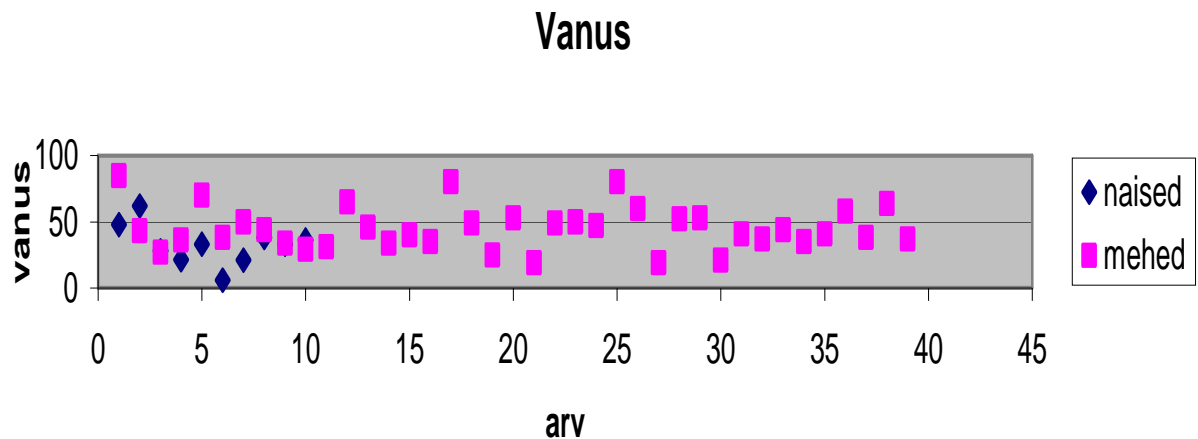
Naiste puhul on kõige rohkem esindatud just muu kategooria esindajad (3 korral), kuid ka teised kategooriad on esindatud. Kahel korral on naise amet seotud kultuuriga, ühel korral on tegemist poliitikuga, sportlasega ja spetsialistiga. Ükski *Tegija* rubriiki sattunud naine ei ole seotud äriga.

Rahvuse lõikes domineerisid eestlased ja eesti-venelased, mis on liidetud üheks kategooriaks (39 artiklis). Ülejäänud 11 artikli persooniks oli mingist muust rahvusest inimene. Kõige rohkem kirjutati soomlastest (4 artiklit), aga ka venelasest, ameeriklasest, sakslasest, kasahhist, inglasest, kuubalasest, portugallasest.

Ka naistest on peamiselt tegemist eesti rahvusest inimestega, vaid üks artikkel on kirjutatud Soome presidendist Tarja Halonenist ja ka Lotte puhul on küsitav tema määratlemine eestlaseks (võib muidugi eeldada, et Eestis ja eestlaste poolt loodud multifilmitegelane on rahvuselt eestlane, kui ta räägib eesti keeles).

Tegija rubriigis käsitletud inimeste keskmine vanus on 44 aastat. Keskmise vanuse arvutamisel ei ole sisse jäetud artikleid, mis räägivad kas juba surnud inimestest või siis multifilmitegelasest.

Meeste keskmine vanus on 43,3 aastat, naiste keskmine vanus on 37, 5 aastat (siia ei ole arvestatud Leiutajateküla Lotte vanust, mis on 6 aastat ja mis üldiselt muudaks keskmist tunduvalt ebatäpsemaks). Kõige noorem naine, kellest kirjutati on 21aastane (t.A.T.u. laulja) ja kõige noorem mees 19aastane (Martin Saar, Margus Hunt). Kõige vanem naispersoon eelmise aasta *Tegijatest* on 62aastane (Tarja Halonen), vanim mees aga 85aastane (Harry Männil). Need näitajad tõestavad asjaolu, et kuigi naiste ja meeste keskmised vanused tulid sarnased, oli vanuste variatiivsus ja skaala palju suurem.

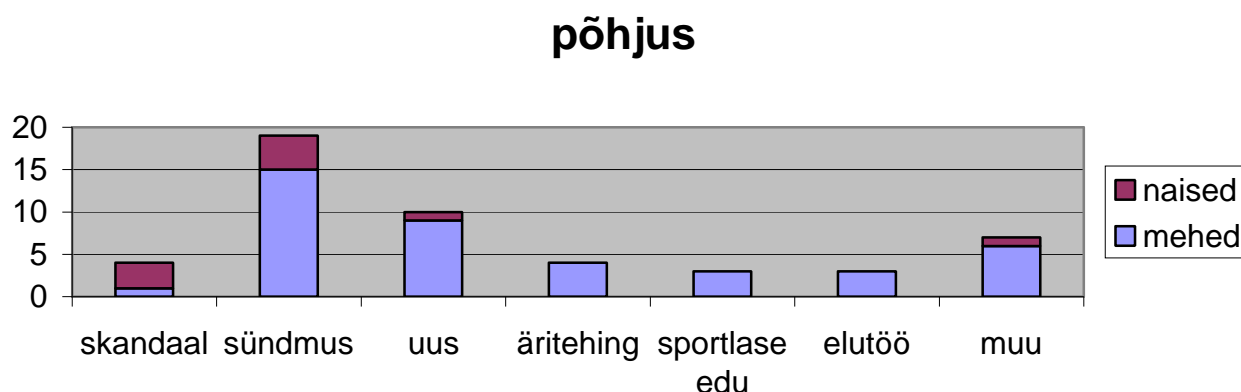
Tabel 2 - Vanus

Uurisn ka seda, mille alusel võis inimene sattuda Eesti Ekspressi *Tegija* rubriiki. Kõige rohkem valiti sinna inimesi, kellega oli hiljuti toimunud mingi sündmus (19 korral). Sündmusteks lugesin sünnipäeva või surma, samas ka seda, kui keegi kuskile valiti (kokaks, presidendiks) või valiti persoon milleski kõige paremaks (ajakirjanikuks, õpilaseks) või ta astus poliitikasse (Liis Tappo-Treial, Jaak Aaviksoo). Ka lähevad sündmuste kategooria alla erinevad muusikaüritused, kaasaarvatud Eurovisiooni võit. Kümne artikli persoonid sattusid *Tegija* rubriiki seetõttu, et nad olid seotud millegi uuega – esietendusega, uue töökohaga, uue erakonna loomisega.

Veel olid persooniloo tegelased seotud äritegevusega või skandaaliga (4 korral), edukad sportlased oli persooniloo tegelasteks kolmel korral, sama palju oli seal inimesi, kelle puhul oli artikli sisu seotud nende elutööga. Ühel korral oli artikkel seotud heateoga. Muu kategooria alla sattus kuus artiklit, mille sisu oli seotud kas inimese staatusega või mingi sündmusega, mis ei sobinud konkreetselt eespool mainitud sündmuste alla (nt. Tallinki töötajate palgatõus).

Naised said Eesti Ekspressi *Tegija* rubriiki peamiselt seetõttu, et olid seotud mingi sündmuse (4 korral) või skandaaliga (3 korral). Ühel korral olid naised seotud millegi uuega (Leiutajateküla Lotte uus joonisfilm) või muu tegevusega (presidendi naine).

Huvitav tähelepanek on see, et kui skandaal oli põhjuseks, miks inimene valiti *Tegija* rubriiki neljal korral, siis nendest kolme artikli puhul oli tegemist naisterahvaga.

Tabel 3 – Põhjus

4.2 Kontentanalüüsi kategooriate analüüs

Edaspidi käsitletakse 18 persooni, kellest pooled on naissoost ning ülejäänud on valitud juhuvalimiga. Seega on vaatluse all mõlema soo esindajate kohta üheksa artiklit. Selles osas viidatakse sulgudes artiklis kirjutatud persoonile, mitte autorile, ja loo kuupäevale.

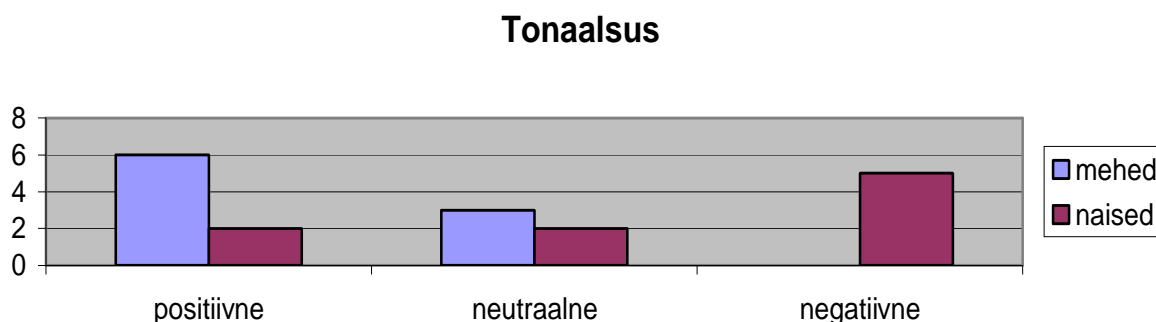
4.2.1 Artiklite üldised näitajad

Artikli üldiste näitajate all on vaadeldud, millisesse žanrisse analüüsitav lugu kuulub, milline on tema tonaalsus, millises keskkonnas inimesest räägitakse ja milline on tema positsioon. Siia kuulus ka nimetamise kategooria ehk siis kuidas naiste ja meeste poole pöördutakse. Kõigis üheksas artiklis naistest kasutati pigem eesnime, meeste puhul aga perekonnanime. Samas paistis tekstidest, et formaalsus-informaalsus oleneb pigem sellest, milline on ajakirjaniku suhe kirjeldatavasse subjektile ja kui tuntud on persoon avalikkuses ja Eesti rahva hulgas.

Üheksa meestest kirjutatud valimis olnud artikli puhul olid lood jagunenud kahte žanrisse: viis portreelugu ja neli olemuslugu. Naiste puhul on žanri varieeruvus suurem – portreelugusid oli viis, olemuslugusid üks ning kahe naisega oli tehtud ka intervjuu. Leiutajateküla Lotte lugu paigutaksin eraldi kategooriasse, sest Lotte lugu on kirjutatud minavormis ja meenutab pigem kirja sõbrale kui ajakirjanduslikku artiklit.

Meestest kirjutatud artiklid olid enamasti positiivsed (kuus tükki) või siis neutraalsed (kolm tükki). Neutraalselt oli kirjutatud inimestest, kes pole ehk avalikkusele nii tuntud (USA suursaadik Eestis Stanley Davis Phillips ja julgestuspolitseinik Tarmo Kohv) või on tegemist ametnikuga, kelle esiletõstmine või mahategemine võib avalikkuse silmis tema reputatsiooni mõjutada (õiguskantsler Allar Jõks).

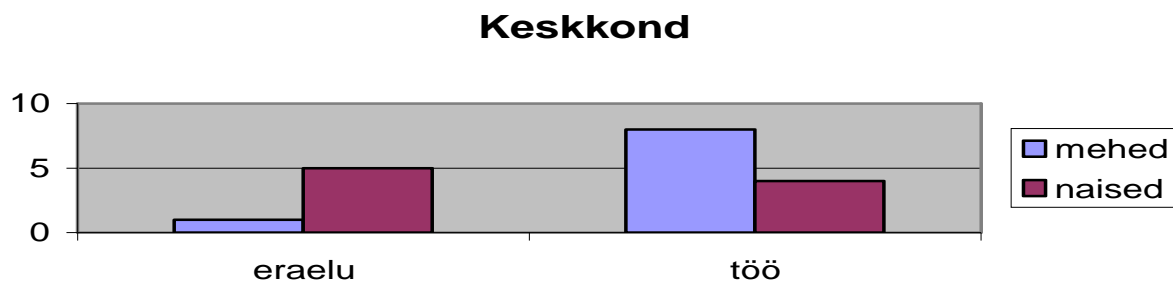
Naiste puhul oli positiivseid artikleid kolm, kuigi nendest ühe taust oli siiski negatiivne (artikkel rääkis Tiina Talumehest, kes oli just saanud suure kriitika osaliseks seoses presidendiprouale õmmeldud kleidiga). Ka negatiivseid artikleid oli kokku kolm ning samapalju esines neutraalse tonaalsusega lugusid, kuigi ka siinkohal oli taustsündmus tegelikult negatiivne (näiteks lugu SL Õhtulehe ajakirjanikust Kristi Vainkülast, kes on ajakirjanduslikelt võtetelt väga julge).

Tabel 4 - Tonaalsus

Mehed avati peaaegu kõikides artiklites läbi töökeskkonna. Vaid Ain Kaalepist räägiti koduses keskkonnas, kuid eeldatavasti tuleneb see juba ka tema vanusest (80aastane) ning kaudsemalt ka ametist (luulejata, tõlkija).

Naiste puhul on domineerivaks kategooriaks eraelu, mille raames nendest räägiti viiel korral. Neljal korral oli peategelast representeeritud tema töökeskkonnas. Kahe artikli puhul oli keeruline määratlada, kas persoon avati läbi töökeskkonna või eraelulise keskkonna, kuna artiklis domineeris persooni staatus – Liis Tapo-Treial kui Miss Estonia 1990 ning Evelin Ilves kui uue presidendi abikaasa ja esimene leedi.

Tabel 5 - Keskkond

Viimaseks vaatlesin seda, kui kuulus peab isik olema, et Ekspressi *Tegijate* rubriiki “pääseda”. Meeste puhul oli võrdselt nii neid, kes on maailmakuulsad, neid, kes on kuulsad terves Eestis ja neid, kes on tuntud kitsale ringkonnale (kõiki võrdselt kolmes artiklis).

Naiste puhul oli enim maailmakuulsaid naisi (neli), seejärel Eestis kuulsaid naisi (kolm) ning kaks naist olid tuntud kitsamas ringkonnas.

4.2.2 Edukus

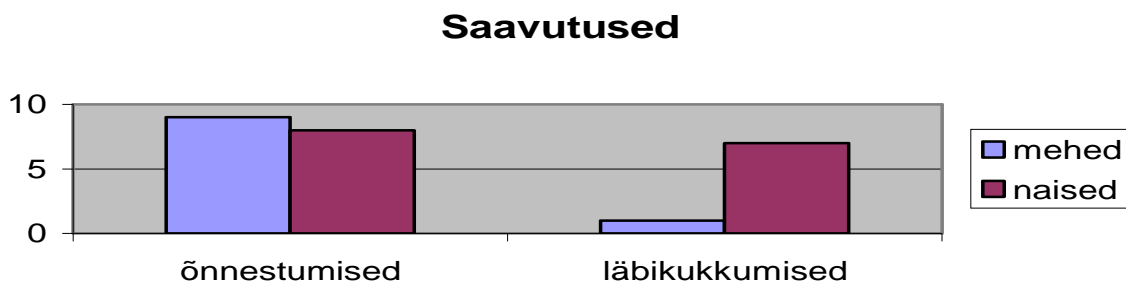
Kvantitatiivne

Edukuse kategooria on selle rubriigi puhul üks olulisemaid, sest alateadlikult seostub lugejatel *Tegija* inimesega just edu. *Tegija* on see, kes on oma tegemistes edukas. Samas võib *Tegijaks* pidada ka inimest, kes on lihtsalt millegagi hakkama saanud. Selle kategooria puhul ongi põnev uurida, kas naised ja mehed on *Tegijateks* saanud samadel põhjustel ja kas selleks põhjuseks on õnnestumised või ebaõnnestumised.

Siia alla kuuluvad ajakirjanike poolt mainitud õnnestumised ja ebaõnnestumised ning positiivsete ja negatiivsete omadussõnade kasutamine. Minu arvates iseloomustavad need alakategooriad kõige paremini edukuse kujutamist artiklis.

Õnnestumisi mainiti ühtlaselt mõlema soo esindajate puhul - kõigi meeste ja kaheksa naise korral. Positiivseid omadussõnu mainiti üheksa mehe ja kuue naise puhul. Läbikukkumisi ja negatiivseid omadussõnu võis leida aga naiste artiklitest tunduvalt rohkem. Ebaõnnestumisi

mainiti meeste puhul kolmel korral ja negatiivseid omadussõnu kasutati kahel korral. Naiste puhul on samad näitajad tunduvalt suuremad – vastavalt seitsmel ja neljal korral.

Tabel 6 – Tonaalsus

Kvalitatiivne

Naistest kirjutatud persoonilugudes esineb tunduvalt rohkem läbikukkumisi kui meeste omades. Nagu eelpool mainitud, võis isegi positiivse või neutraalse tonaalsusega loo ajendiks olla negatiivne sündmus või skandaal (Tiina Talumees, 26.10.2006; Kristi Vainküla, 20.04.2006).

„Karin Hallas-Murulale ei ole ERM sugugi esimene skandaal”, „...Hallas-Murula on sõdinud...”, „ERMiga võrdne pahandus oli neli aastat tagasi” (Karin Hallas-Murula, 19.01.2006); „...võid täie kire ja veendumusega oma asja ajada aastaid, kuid meedia jaoks sünnid ikka siis, kui komistad. Nii on tabloidide ja Delfi toel üleöö avalikkuse huviorbiidile lennutatud moekunstnik Tiina Talumees.” (Tiina Talumees, 26.10.2006).

Samuti ei ole naiste puhul lihtsalt edukus piisav, et ületada uudisekünnis peab naine olema midagi väga ebatavalist, isegi skandaalset. *„Halonen on president, kes ei pelga kanda praktilisi jopesid, innustuda Aafrika tantsudest või tunnistada, et püüab taaskord pidada saleduskuuri” (Tarja Halonen, 02.02.2006); „Nad laulsid poistest poistega, tüdrukutest tüdrukutega, aga ka tüdrukutest vibraatoritega” (t.A.T.u, 6.04.2006)*

Meestel seevastu on edu tihtipeale põhjuseks, miks nad sellesse rubriiki satuvad. Selleks võib olla edukalt läinud ettevõtmine või näiteks edu spordivõistlustel. *„Julgestuspolitsei juhi Tarmo Kohvi juhatusel toimus president George Bushi kaitse tema Eesti-visiidi ajal nagu*

kellavärk” (Tarmo Kohv, 30.11.2006); „Tanel Leok, motokrossis viies mees maailmas, on Eesti parim motosportlane” (Tanel Leok, 21.11.2006).

4.2.3 Soorollid

Kvantitatiivne

Selle kategooria eesmärk on uurida, kas lugedes rõhutatakse persoonide sugu, kasutatakse stereotüüpe või mainitakse soorolle. Persooni soo rõhutamiseks peetakse antud töös seda, kui artiklis kasutatakse persooni kohta palju soolisi sünonüüme. Näiteks naine, tüdruk, mees, daam, leedi, härra. Eeldasin, et naiste puhul tehakse seda rohkem. Ja nii see ka oli. Naistest kirjutatud lugudes toimus soo rõhutamine seitsmel korral ja meestest kirjutatud lugudes neljal korral.

Stereotüüpe toodi naisi puudutavates lugudes välja neljal korral ja soorolle viiel korral. Mehi puudutavates lugudes olid näitajad vastavalt üks ja üks.

Kvalitatiivne

Soo rõhutamise kohta eraldi näiteid selles osas ei tooda, sest sõnad olid tavalised nagu naine ja tüdruk. Siiski tõestas nende erinev kasutamine, et meeste puhul kasutatakse rohkem sootuid sünonüüme nagu tüüp; ametinimetust või lihtsalt nime.

Stereotüübi ja soorollide mainimise kohta toon näited koos. Eristan ainult naiste ja meeste kohta kirjutatud artikleid. Huvitav on asjaolu, et ainuke meespersoonilugu, kus mainiti soorolle ja stereotüüpe, oli kirjutatud just nende rollide murdmisest.

Naised:

„Perekonnapea Rene Treial”, (eeldab, et mees on alati perekonnapea), „kodus lastekasvatamisega tegelenud perenaine”, „blond ja malbe pereema”, „blond lemmik” (Liis Tapo Treial, 16.11.2006); „Kui naine on mehe visiitkaart” „...küpsetab igal nädalavahetusel leiba ja kuidas Toomas kõndis kaua ümber ümmarguse söögilaua”; „kadedad perenaisena” (Evelin Ilves, 28.09.2006); „...tal on lemmikloomi sama palju kui teismelisel tüdrukul”, (veider eeldus, nagu ainult teismelistel tüdrukutel oleks lemmikloomad). „...püüab taaskord pidada saleduskuuri nagu iga teine üle keskealine naine”, (tekitab küsimuse, kas kaalu

peavad jälgima ja jälgivad ainult naised?) (Tarja Halonen, 02.02.2006); „...hoiatasid mu loojad, et kui emps kogu aeg pliidi ääres küpsetab või õues peenraid rohib, siis ei anna nemad filmi tegemiseks raha. ... Aga minu mamps teeb ju maailmaparimaid pannkooke. ...Ta ei käi tööal ka. ...Isver, papsil ei oleks ju aega küpsetada...aga tal on palju olulisemaid leiutisi käsil” (Lotte, 31.08.2006).

Lotte lugu on hea näide, kuidas toimub teistes meedia väljundites soo konstrueerimine ja selle tegevuse õigustamine. Stiil, kuidas Lotte ema ja isa rolle õigustab tekitab taaskord tunde nagu rollid on meestele ja naistele juba ammu-ammu „antud”.

Mehed:

„...mul on perekond, mul on lapsed, ma olen isa. Kui ma aastaid tagasi Kadriorus lapsega jalutasin, siis olin seal ainuke käru lükkav mees. Rootsis käies näeb pühapäeviti pargis isasid, poegi ja pojapoegi! Rootsi on minu jaoks paljuskki eeskujuks...” (Jaanus Rohumaa, 14.12.2006).

Viimane näide on huvitav just seetõttu, et meeste puhul on oluliseks peetud soorollide väljatoomist ainult juhul kui see on kõrvalekalle „normaalsest”.

4.2.4 Karakteristikud

Kvantitatiivne

Selle kategooria alla liigitasin kõik näitajad, mis iseloomustavad inimese iseloomu, välimust ja keha. Eraldi alakategooriana tõin välja juuksed, et uurida, kas naiste puhul mainitakse rohkem juuksevärvi ja pikkust.

Riideid ei mainitud meeste puhul kordagi, naiste puhul mainiti kolmel korral. Keha mainiti naiste puhul ühel ja meeste puhul kahel korral ja juukseid vastavalt ühel ja kahel korral. Iseloomu ja väärtusi mainiti tihemini – meeste puhul kuuel korral ja naiste puhul seitsmel korral.

Kvalitatiivne

Naiste välimusest räägiti üllatavalt vähe. Eeldasin, et naiste identiteedi konstrueerimisel kasutatakse rohkem või isegi eraelu kõrval pea kõige rohkem väliseid tunnuseid. Siiski mainiti väliseid omadusi naiste puhul rohkem kui meeste puhul. Näiteks riietust ei toodud meeste puhul üldse välja, naiste puhul aga mitu korda.

„Halonen on president, kes ei pelga kanda praktilisi jopesid...” (Tarja Halonen, 02.02.2006); „...alati täiuslikult meigitud ja ülinaiselikult riides” (Tiina Talumees, 26.10.2006); „Evelin armastab ilmuda rahva ette rahvuslikes kostüümides” (Evelin Ilves, 28.11.2006).

Üllatav oli ka see, kui vähestes naiste persoonilugudes mainiti naiste keha ja juukseid. Meeste puhul ma neid kategooriaid eriti ei lootnudki leida. Omamoodi üllatas ka meeste juuste mainimine, sest selle alakategooria lõin algselt just naiste jaoks. Siiski peab tõdema, et juuste mainimine naiste puhul mõjus soo rõhutamisenä, kuid meeste puhul mitte.

„...tol punajuukselisel toimekal naisel on alati olnud omajagu õnne”, „Ta pole enam „punane mässaja” (Tarja Halonen, 02.02.2006); „Blond lemmik on valitud nii seltskonnaajakirjanduse...”, „Tema rolliks on ikka jäänud olla blond ja malbe pereema...” (Liis Tapo Treial, 16.11.2006); „Patsi ei kanna enam ammugi”, „...oli äsja kõrgkooli lõpetanud pika patsiga noormees” (Pekka Vapaavuori, 12.01.2006).

Nii naiste kui meeste puhul toodi julgelt välja ja rõhutati iseloomu ning väärtusi.

Naised:

„Ta on ülimalt sihikindel, ehk egoistlikki.” (Tiina Talumees 26.10.2006); „Tuleb leebe ja suhtlemisosav Kristi...” (Kristi Väinküla, 20.05.2005); „Tal on meeletu töötaheja sihikindlus” (16.02.2006); „suurim roll Soomes on olla omalaadne inimlikkuse majakas” (Tarja Halonen, 02.02.2006).

Mehed:

„Vapaavuori on rahulik ja viisakas inimene” (Pekka Vapaavuori, 12.01.2006); „Õiguskantsler on seltskonnas tõeline seltskonna hing: ta on vaimukas vestluskaaslane ning armastab tantsida” (Allar Jõks, 28.05.2006); „Inimesena on Tanel rahulik ja tasane” (Tanel

Leok, 21.09.2006); „...see on loogiline pööre karismaatilise ja sügava empaatiavõimega targa visionääri elus” (Jaanus Rohumaa, 14.12.2006).

4.2.5 Eraelu

Kvantitatiivne

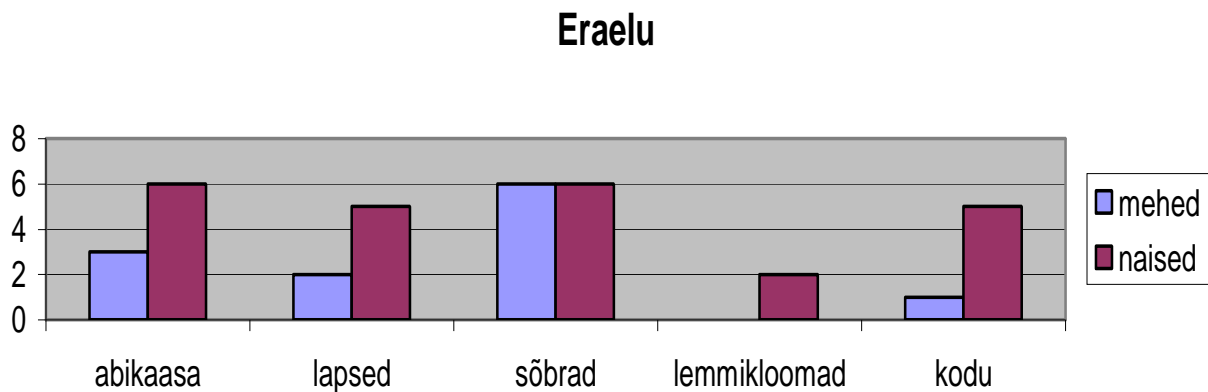
Selle kategooria alla liigitasin kõik, mis puudutab persooni eraelu. See kategooria on kindlasti üks olulisemaid, kui mitte kõige tähtsam. Sellepärast on kategooria all ka väga palju alakategooriaid, et täpsemini välja tuua, kui palju ja mida täpselt inimeste eraeludest kirjutatakse. Eeldasin, et naised avatakse pigem eraelu ja kodu kontekstis ja meeste puhul vastupidiselt mainitakse neid teemasid harva, sest just eraelu ja kodu on need sfäärid, kus toimub eriti tugev soo konstrueerimine ja leidub kõige enam stereotüüpe.

Vastavalt ka minu eeldustele mainiti tekstides naiste lähedasi palju rohkem kui meeste omi. Abikaasat, elukaaslast või partnerit mainiti naiste puhul kuuel korral ja meeste puhul vaid kolmel korral. Lapsi mainiti naiste puhul viiel korral ja meeste puhul kahel korral. Sõpru ja teisi perekonna liikmeid mainiti mõlema soo puhul kuuel korral. Huvitav on fakt, et kui naiste puhul oli abikaasa ja laste mainimine võrdväärselt tähtis teiste lähedaste mainimisega, siis meeste puhul mainiti sõpru või teisi sugulasi kaks või isegi kolm korda rohkem, kui naist ja lapsi.

Loomulikult oli naispersoonilugudes populaarne „naiste pesa” - kodu, seda mainiti tervelt viiel korral. Meeste puhul mainiti kodu ühel korral. Huvitav alakategooria, mis tekkis naiste puhul kodu juurde, on lemmikloomad. Meeste puhul ei esinenud lemmikute mainimist kordagi ja kuigi naiste puhul oli seda vaid kahel korral, on karakteristik esiletõstmist väärt.

Lapsepõlvest ja minevikust ning haridusest ja karjäärist räägiti meeste ja naiste puhul enamvähem võrdselt. Oluline on mainida, et karjääri alla lugesin ka töölased saavutused nagu raamatute väljaandmine või muusikateoste kirjutamine. Lapsepõlvest räägiti naiste puhul neljas artiklis, meeste puhul viies artiklis ning haridusest täpselt vastupidi. Üllatav oli asjaolu, et karjäärist räägiti kõigi naiste puhul ja seitsme mehe puhul. Eeldus oli, et meeste arv on suurem ja naiste oma tunduvalt väiksem.

Hobidest ja vabast ajast räägiti nelja naise ja viie mehe puhul.

Tabel 7 - Eraelu

Kvalitatiivne

Abikaasa roll on naise elus tähtsal kohal, vähemalt ajakirjanike arvates. Mehi, mitte ainult ei mainitud, vaid oli ka lugusid, kus mees oli ainuke, kes naise eest sõna võttis. „...asus nõunikuna keskerakondliku Pirita linnaosavalitsuse teenistusse ka perekonnapea Rene Treial” (Liis Tapo Treial, 16.11.2006), „Eesti parima naissuusataja mänedžer ja pikaaegne kaaslane Kristjan Thor Vähi palub viis minutit mõtlemisaega...” (Kristina Šmigun, 16.02.2006).

Samuti oli üks naispersoonilugu avatud läbi abikaasa rolli, kui staatuse. „Kui naine on mehe visiitkaart, siis on Toomas Hendrik Ilvese visiitkaart plingist valgest paberist, selgete mustade tähtedega, mis valguse käes sinerdavad.” (Evelin Ilves, 28.09.2006)

Kui naiste puhul pöörati tähelepanu lastele, siis tehti seda palju detailsemalt, kui meeste puhul. Mainiti laste vanust või nendega koos juhtunud seiku. „Kas valdavalt kodus laste kasvatamisega tegelenud perenaine suudab poliitikute verises võitluses vastu pidada? Kahtlane.” (Liis Tapo Treial, 16.11.2006); „Julia tütar on nüüd juba pooleteise aastane” (t.A.T.u., 06.04.2006); „...on viimaseid päevi lapseootel. Ta on rasedana palju reisitud, sealhulgas välismaal ning nüüd tuleks enne sünnitust ette võtta veel üks sõit...”; „kes läheb parlamendisaadikuks valituna tööle rinna-lapsega” (Tarja Halonen, 02.02.2006)

Meeste puhul oli nende kaaslasid ja lapsi puudutaval infol pigem toetav, informatiivne roll. „Fotograafide südamed on võitnud Taneli kaunis sõbratar Michelle Joosten, kes teda juba mõnda aega võistlustel saadab” (Tanel Leok, 21.09.2006); „Kaks väikest last „lisandusid” perre pärast 2002. aastat” (Pekka Vapaavuori, 12.01.2006); „Mul on perekond, mul on lapsed, ma olen isa” (Jaanus Rohumaa, 14.12.2006).

Meeste puhul nende kodu ei mainitud, välja arvatud Pekka Vapaavuori puhul, kelle juures oli see oluline välja tuua, sest ta elab Soomes. Naiste puhul seevastu oli see üks oluline vahend persooni avamisel. „Elan koos ema Anna ja isa Oskariga väikeses mereäärses külas...” (Leiutajateküla Lotte, 31.08.2006); „Kas valdavalt kodus laste kasvatamisega tegelenud perenaine” (Liis Tapo Treial, 16.11.2006); „Tal on ...maja Otepääl” (Kristiina Šmigun, 16.02.2006); „Presidendi betoonist ja graniidist ametikorteris Mäntyniemis on ruumi üle 2000 ruutmeetri” (Tarja Halonen, 02.02.2006); „Evelin ütleb, et tema hoole all on...250aastane maja” (Evelin Ilves, 28.09.2006).

Nagu eelpool mainitud, esines naiste puhul koduga lähedalt seotud kategooria – lemmikloomad. „Tal on labradori tõugu koer...” (Kristiina Šmigun, 16.02.2006); „...tal on lemmikloomi sama palju kui teismelisel tüdrukul –lisaks kassidele (Miska ja Rontti) elavad presidendi katuse all veel punakilpkonnad Kiki ja Miki ning hobune Ypäjän Tarja” (Tarja Halonen, 02.02.2006).

4.2.6 Tegelased

Kvantitatiivne

Tegelaste kategooria puhul on eesmärk näidata, kes on artiklis aktiivsed tegelased – kas isikule endale on sõna antud, kas sõna on antud tema pooldajatele või vastastele. Välistatud ei ole, et sõna on kõigil või mitte kellelgi.

Meestest on sõna antud kuuele tegijale. Ise ei ole saanud rääkida Jaan Kirsipuu, Arvo Pärt ning Stanley Davis Phillips. Ka on kuues artiklis meestest antud võimalus rääkida nende pooldajatel. Vastased on sõna saanud Allar Jöksist rääkivas artiklis. Tegelaste poolest täiesti passiivsed artiklid oli Arvo Pärdist ja Stanley Dava Phillipsist.

Naised ei ole märgavalt vähem sõna saanud kui mehed. Nimelt on viiele naisele antud võimalus ka temast endast kirjutatud artiklis kaasa rääkida. Kuid pooldajatele ja vastastele sõna andmise juures on erinevused meeste ja naiste vahel. Pooldajatele anti sõna neljal korral ning ka vastased said sõna kolmel korral. Passiivsed artiklid on Tarja Halonenist ning t.A.T.u tüdrukutest.

Kvalitatiivne

See, millisel määral isikule vastastele või pooldajatele sõna antakse, sõltub tugevalt ka artikli enda tonaalsusest. Näiteks on kirjutatud väga positiivne artikkel Jaan Kirsipuust ning seal annavad tooni inimesed, kes teda alati on toetanud. Isegi profisportlase karjääri lõpetamine on toodud läbi positiivse prisma: „*Suur oskus on öelda ei, eriti tippsportlasel. Et ta sellise otsuse tegi, näitab tugevust, mitte nõrkust*“ (Jaan Kirsipuu, 12.02).

Allar Jõksist kirjutatud loos antakse ainukesena meeste artiklite hulgas sõna ka tema vastastele pooldajate kõrval. „*Seejuures läheb ta kohati nii tuliseks, et minu ja paljude teiste arvates ületab ta oma volituste mõttelisi piire ja tungib poliitika mängumaale*“ (Allar Jõks, 18.05) See on tonaalselt ka neutraalne artikkel, kuna vastaste kõrval on sõna antud ka pooldajatele.

Kui meeste puhul on peaaegu kõikide aktiivsete tegelastega artiklite puhul sõna antud nii tegijale endale kui tema pooldajatele, siis naiste puhul on aktiivsus väiksem. On sõna antud ainult ühele tegelaste kategooria esindajale (tegijale endale või tema pooldajatele või vastastele).

Naiste puhul on negatiivse tonaalsusega artikleid rohkem ning see tuleneb ka sellest, et antakse sõna isikule tegevuse vastu olevatele tegelastele. Eriti tuleb see välja loos Karin Hallas-Murulast, kellele endale on sõna antud, kuid pigem domineerivad tema vastaste väljaütlemised.

„*Ma ei tea, kas on õige, et arhitektuurimuuseumi juhib inimene, kes ei armasta ega austa Eesti arhitekte (paar erandit välja arvata) ega nende liitu /.../*“ (Karin Hallas-Murula 19.01).

Vaid presidendiproua moekunstnikust ja SL Õhtulehe ajakirjanikust rääkivas artiklis on esindatud nii tegelane ise, vastased kui ka pooldajad. Üldiselt on teisi tegelasi peale peategelase enda vähe kaasatud.

4.3 Diskursuseanalüüs

Töö diskursuseanalüüsi põhiliseks aluseks on hinnangud, mis on antud „Tegijad” rubriigis ilmunud isikolugude peategelastele. Nende analüüsimiseks koostas antud hinnangutest eraldi tabeli, kus on märgitud nii subjektid kui ka hinnangute toon (Lisa 6).

Kõik vaatluse all olevad tekstid koosnevad paljudest hinnangutest, mida peamiselt annavad ajakirjanikud ise. Ajakirjanike antud hinnangud olid reeglina ka kõige tugevamad. Tihti olid hindaja rolli pandud ka portreeritavad ise ning nende ametikaaslased.

Naiste puhul esines rohkem otseseid hinnanguid, meestel pidi otsima pigem varjatud tähendusi. Nagu juba meetodi peatükis on mainitud, vaatlesin hinnanguid Fairclough'i meetodi järgi sõnavarast lähtudes neljas kategoorias ja selle põhjal eristasin diskursused, mis kippusid korduma. Karikatuurid olid lugude puhul tugevalt toetavad. Kunstnik Juhanson on ajakirjanike nii otseselt välja öeldud kui ka peidetud hinnanguid suutnud väga osavalt karikatuurides esile tuua.

4.3.1 Üldised diskursused

„Saavutaja” diskursus

Ainuke diskursus, mis läbis kõiki tekste oli „Saavutaja”. See diskursus võis esineda ka läbi eituse, kui ajakirjanik rõhus pigem portreeritava läbikukkumistele või tõi peategelase puhul esile tegusid või arvamusi, mille põhjal lugeja võiks järeldada, et portreeritav ei ole oma tegevusalas kompetentne. Saavutuste mainimist analüüsisin pikemalt juba kontentanalüüsi osas.

„Sportlase” diskursus

Meeste ja naiste puhul võib veel ühiselt välja tuua sportlastest kirjutamise diskursuse. Antud valimis oli kolm persoonilugu tippsportlastest. Kaks neist olid kirjutatud meestest ja üks naisest. Igal lool olid oma spetsiifilised jooned, kuid siiski eristub selgelt ainult sportlaste puhul esinev ühisosa.

Sportlasi kujutatakse kui andekaid pühendunuid, keda on tahe vaatamata tervisehädadele, ebaõnnestumistele ja takistustele viinud (või viib) suurte võitudeni. „*Kas on raske ebaõnnestumistest hoolimata taas tõusta ja asuda uusi eesmärke püüdma?*”, „*Aga Kristina pole loobuja tüüp.*”, „*Sekka, nagu mainitud, ebaõnnestumised, rängad põrumised.*”, „*Kristinal on anne, milliseid leidub kogu maailmas harva...tal on meeletu töötahe ja sihikindlus*”, „*...kõige paremini sobib Kristina sõnadesse panekuks tuntud põneviku nimi „Die Hard”...ta on selline inimene, keda miski ei suuda panna eesmärgist loobuma*” (Kristina Šmigun, 16.02.2006). Ka artiklit toetaval karikatuuril hüppab Kristina taeva poole käes medal, mis omakorda sümboliseerib Olümpia rõngast ja kuud, mille ta õnnelikuna tavast alla toob.

Ka Jaan Kirsipuu puhul tuuakse välja tema sihikindlus ja võime raskusi ületada – „*...rublatsooni-Eestist Prantsusmaale minek oli olnud kõike muud kui meelakkumine*”, „*...nagu elus tihti juhtub, andis ebaõiglane löök Jassile ehk hoopis uut jõudu, et end tõestada nii iseenda kui ka teiste silmis*” (Jaan Kirsipuu, 12.10.2006).

Noort motosportlast Tanel Leokit on karikatuuril kujutatud kui tiibadega poissi, kelle jalad on nii väikesed, et ta ei ulatu pedaalideni. Tiivad sümboliseerivad seda, et ta liigub ratta seljas enda vanuse kohta ebaloomulikult kiiresti. Temast kirjutatud lugu algab viimati juhtunud õnnetusega, mida võib pidada ka takistuseks tema karjäärile. Erinevalt teistest nimetatud sportlastest on tema suurimad võidud alles ees. Tema senine sihikindlus ja saavutusvajadus on toodud kinnituseks Leoki tuleviku võitude eest – „*Tanel pole veel ühestki sarjast lahkunud enne meistriks tulemist*” (Tanel Leok, 21.11.2006).

Sportlaste suure tahte ja pühendumuse toovad ajakirjanikud välja ka rääkides nende pikkadest ja rasketest treeningutest. „*Tanel treenib seitse tundi päevas. Ta jookseb, käib jõusaalis, ujub ja sõidab jalgrattaga. Isegi puhkepäevadel käib Tanel jooksma*” (Tanel Leok, 21.11.2006).

Sportlastest kirjutatud lugudes pööratakse tähelepanu nende karjääri algusele ning teele selle spordiala juurde. Räägitakse esimesest võistlusest ja esimestest ponnistustest. „*Ta valmistus liituma profimaailmaga, olles esimene kodueesti sportlane, kellele sellist võimalust pakuti*” (Jaan Kirsipuu, 12.10.2006). „*See oli 15 aastat tagasi, kui Kuuse Otepää külje all toimunud Tartu meistrivõistlustel märkas, kuidas üks plika, täiskasvanute kõrval, pisike-pisike, kõike väljapanevalt rabeles*” (Kristina Šmigun, 16.02.2006). „*Jooksma hakkas Tanel kolmeaastaselt...krossiga alustas Taavist seitse aastat vanem Tanel viieselt*” (Tanel Leok, 21.11.2006).

Oluline roll on artiklites ka sportlaste vanematel. Kõnealuste artiklite puhul on kõigi sportlaste isad olnud tegevad samal spordialal. Ajakirjanikud toovad välja pere rolli ning portreeritavate iseloomustamisel kasutatakse perekonnaliikmete hinnanguid. „*Vaikne omaette tüüp,*” ütleb vend Taavi (Tanel Leok, 21.11.2006). „*Pärast oma esimest või teist Tour de France'i ütles Jass, et enam ta tuurile ei lähe,*” meenutab isa Rein Kirsipuu (Jaan Kirsipuu, 12.10.2006). „*...kõik teavad... et tema treenerist isa ja ema on mõlemad endised tippsuusatajad*” (Kristina Šmigun, 16.02.2006).

4.3.2 Naiste puhul esinenud diskursused

Järgnevalt toon välja mitmetes portreelugudes kordunud diskursused, mis võivad omavahel kattuda.. Jätsin diskursuse analüüsi osast välja Leiutajateküla Lotte, sest ta on alles laps. Lisaks sellele on ta koer. Kõige keerulisemaks tegi analüüsimise artikli stiil. Multifilmikangelase mina-vormis kirja puhul on raske kindlaks teha kelle poolt siis tegelikult hinnangud antakse - kas Lotte enda, ajakirjaniku või tegijate. Selle selgitamiseks oleksin pidanud süvenema rohkem Lotte raamatusse ja teemasse, mis kaldub antud töö teemast täiesti kõrvale.

„Võitleja” diskursus

Kõiki kaheksat naisportreeteritavat oli kujutatud kui „võitlejaid”. Nad „võitlevad” kellegi, millegi eest/vastu või hoopis iseendaga. Ka kaasnevatel karikatuuridel on „võitlusvahendid” või „võitluspoosid” väga selgelt nähtavad.

Esimese hea näitena tooksin arhitektimuuseumi juhi Karin Hallas-Murula. Oma loos on teda kujutatud kui võimukat naist, kes „võitleb” kõige ja kõigi vastu. Isegi kujutab ette Nõukogude lennukeid tagasi tulemas. Artiklis tuuakse üksteise järel välja skandaalid, milles Hallas-Murula on ikka vastuseisja. Ajakirjanik kasutab väiteid nagu „*Karin Hallas-Murulale ei ole ERM sugugi esimene skandaal*”, „*Veel ei meeldinud talle...*”, „*ERMiga võrdne pahandus oli...*”, „*Loodetavasti ei kao selles viimases võitluses...*”. (Karin Hallas-Murula, 19.01.2006).

Ajakirjanik on naise „võitlusi” kohati isegi naeruvääristanud, tuues välja Hallas-Murula seisukohtadele vastuseisvaid arvamusi kriitikutelt ja oma ala spetsialistidelt nii Eestist kui ka mujalt maailmast. Õigem oleks öelda, et vastuseisvad arvamused tulevad Hallas-Murulalt. Samal ajal leiab naine, et ta kaitseb Eesti kultuurimaailma ebaotstarbekate ja magedate lahenduste eest ning on õigluse etalon.

Karikatuuril, mis artiklit ilmestab, seisab arhitektuurimuuseumi juht kindlalt maas, jalad veidi harkis. Ta käed on ette sirutatud, peopesad väljaspool, valmis tõrjuma ja kaitsma. Hallas-Murula on poosis, mis ütleb „Ei! Ei! Ei!”. Tema poos meenutab kohati isegi idamaist võitluspoosi.

t.A.T.u. lauljate „võitleja” diskursus sarnaneb vastandlikult, kuid siiski paljuski Karin Hallas-Murula omale. Arhitektuurimuuseumi juht „võitles” oma loos pimesi kõigi ja kõige vastu. Vene lauljatarid „võitlevad” samuti pimesi, kuid asjade eest, mida nad tegelikult võib-olla ei esinda või poolda. Oma võitlused valivad nad lihtsalt selle järgi, millest võiks tulla suurem skandaal. USA-s võitlesid nad uitmõttena rahu eest või sõja vastu - „*Ameerika sõdib, me kasutame seda teemat ära ja demonstreerime oma selget seisukohta.*” Oma lesbilise suhtega „võitlesid” nad seksuaalvähemuste ja – vabaduse eest. Hiljem selgub, et neil on mõlemal hoopis heteroseksuaalne suhe. Üks laulja saab isegi lapse. Nüüd „võitlevad” nad armastuse eest. Kuid ajakirjanik toob ka selle võitluse puhul välja „aga” – „*Nad räägivad, et tulevad Tallinna – õpetama, kuidas armastada. Kuid paistab, et t.A.T.u. uus armastus toitub*

agressiivsusest. Juba esimeses klipis tapetakse mees, kes on sekkunud Katja ja Lena armastusse.” (t.A.T.u., 6.04.2006).

Šaržil on neid kujutatud kaelast teineteise külge aheldatuna. Nagu õigetel võitlejatel on lauljataridel jalas kunagistele vene soldatitele omased kalifeed. Nende võitlusareen on mikrofoni taga laval, kus nad on kujutatud ka karikatuuril. Rinnaesistel on tüdrukutel suured südamed, mis tähistavad armastust – nende viimast „võitluseesmärki”.

Eksmiss Liis Tapo Treial „võitleb” oma loos staatuse eest. Tema astumist Keskerakonda on ajakirjanik kujutanud juba tuhmunud missisära kunstliku uuendamisenä. „*Liisi täht ei sära enam kaugeltki nii heledalt, kui kümme aastat tagasi...*”. Loost jääb mulje, et Tapo Treial on valmis tegema ükskõik mida ja laskma end keskerakondlikul propagandamasinal ära kasutada, et taaskord tõusta ühiskonnas kunagi ammu omatud olulisele postile. Ka sellisel juhul, kui ta (ajakirjaniku arvates) oma uues ametis üldse pädev pole - „*Kas valdavalt kodus laste kasvatamisega tegelenud perenaine suudab poliitikute verises võitluses vastu pidada? Kahtlane*” (Liis Tapo Treial, 16.11.2006).

Karikatuuril imetleb Liis Tapo Treial ennast Keskerakonna logoga peeglist. Peas on tal uus kroon, mis on kaunistatud Keskerakonna sümbolitega, rinnal missilint – *Miss Keskerakond*. Krooni küljes on veel hind. Vana missikroon on taga nurgas ämblikuvõrgu varjus. Minu arvates sümboliseerib hinnasilt uue krooni küljes seda, et ta on endale staatuse ostnud. Erakondliku sümboliga peegel ja õnnelik nägu, millega ta ennast sealt vaatab, märgivad seda, et tema ainus oluline saavutus on olnud missistaatus, mille ta on endale tagasi „võidelnud”/ostnud.

Kurikuulus presidendiproua moekunstnik Tiina Talumees „võitleb” negatiivsete kommenteerijatega, kes ei oska tema tööd ja varasemaid saavutusi hinnata. Tegelikult on tema eest „võitleja”/kaitsja rolli astunud ajakirjanik. Talumehe enda tsitaate kasutatakse lihtsalt õigustamiseks. Moekunstnikku on kujutatud kui oma ala parimat, keda nüüd avalikkus ebaõiglaselt ründab. Talumehe enda „võitlus” on mingis mõttes passiivne, kuid siiski võitlus.

Karikatuuril on naist kujutatud niidirulli otsas istuva sõrmkübarast tehtud krooniga kuningannana, kes on enesekaitseks ristanud hiiglasliku nõela ja pliiatsi.

Eesti esimene leedi Evelin Ilves „võitleb” oma loos õiguse eest olla hoolitsev ema, naine ja koduperenaine. Ajakirjanik kasutab proua Ilvese iseloomustamisel tsitaate ja seiku, mis tema „võitlust” esile toovad. „Üks esimese leedi avaldustest vallandas omamoodi sensatsiooni: „Presidendiprouana võin ju ka lapsi saada!”, „...näitas tulevane esimene leedi juba sellel hetkel oma okkaid, andes ühemõtteliselt mõista, et kavatseb oma perekonna eest väljas seista”, „Me peame väärtustama peret ja emadust ning meedia peaks sellele kaasa aitama” (Evelin Ilves, 28.11.2006).

Karikatuuril ei ole proua Ilves kujutatud „võitlejana”. Evelini puhul on hoopis võimendatud kõiki neid väärtusi, mille eest ta „võitleb”. Kodukitlis ja toasussides alandliku näoga pereema triigib Toomas Hendrik Ilvese kikilipse. Mees ise pöönab tagaplaanil oleval asemel. Voodit kaunistavad suured südamed, mis märgivad Evelini suurt perearmastust ning samas ka paari pöörast armuseiklust. Põrandal vedelevad kõikvõimalikud laste mänguasjad, mis rõhutavad taas Evelini emadust.

Suusataja Kristina Šmiguni loos kirjeldatakse raskusi ja ebaõnnestumisi, mis tema teele on sattunud ning millega ta on pidanud „võitlema”. Kristina „võitleb” loos iseendaga. Ajakirjanik kirjeldab tema võitlust tahte ja sihikindluse ning raskuste ja ebaõnnestumiste vahel.

Karikatuuril kujutab kunstnik Kristinat võitjana. Tema võit Olümpial tähistab ka võitu iseenda ja raskuste üle. Seda märgistab võidumedal, mida Kristina hoiab pea kohal, mis samaaegselt kujutab Olümpiarõngast ja mis kõige olulisem – kuud, mille Kristina enda jaoks medali kujul taevast alla toob. Ta toetub suuskadel maakera peale ning hoiab sellest tugeva haardega kinni.

Ajakirjanik Kristi Väinküla „võitleb” oma loos inimestelt välja kõik vajaliku info - „Priit Hõbemägi: „Kristi suhtlemisvõime on selline anne, mida igapähele pole antud...””; „Tiina Kaalep: „Tuleb leebe ja suhtlemisosav Kristi, rääib sinuga ilusti ja osavalt.”” Samuti võitleb ta õiguse eest kirjutada endale iseloomulikke jahmatavalt paljastavaid lugusid - „Mart Juur: „...kuidas see proua võtab selliseid kõnesid, mis ta teeb. Kas talle kodus ei ole õpetatud mis sobib ja mis mitte?”” (Kristi Väinküla, 20.04.2006).

Karikatuuril on Kristi kehastunud ürgnaiseks, kes on peidetud ilusa tänapäevase naise kesta. Ajakirjaniku parem kehapool on ilusas topis, kaelas pärlikee, vasak pool nahast ürbis. Vasakul

käel on suur muskel ning see hoiab ürgaegset nuia, millele on kirjutatud SLÕhtuleht. Viimatinimetatu on väljaanne, kus Vainküla töötab.

Soome President Tarja Halonen on kujutatud kui vaeste, lihtrahva ja globaalsete probleemide eest võitlejat. Ajakirjanik kasutab läbivalt seda iseloomustavaid väljendeid - „vaeste sõber”, „mässaja”, „*Tarja Halonen ei karda olla idealist, kes tahab võidelda ülemaailmsete hädadega...*”. (Tarja Halonen, 2.02.2006)

Šaržil on Tarja Halonen õnnelik, vapilõvi keha ja krooniga rüütel. Rüütliks teeb presidendiproua asjaolu, et ta hoiab ühes käes mõõka. Sama käsi on ka rüütli turvises. Selliste märkidega Haloneni kujutamine toetab tugevalt tema „võitleja” diskursust. Sest just rüütlid sümboliseerivad ühiskonnas õilsate väärtuste eest võitlejaid.

„Ema” diskursus

Teisena tooksin naiste puhul välja „Ema” diskursuse. Selle all mõistan naiste emalikkude kohust ja loomust kõige ja kõigi eest hoolitseda. Hoolitsemine pere, kodu ja väärtuste eest. Stereotüüpselt võib öelda, et naiste ülesanne ongi hoolitseda.

Kõige tugevamalt esines see diskursus Evelin Ilvesest kirjutatud persooniloos. Ajakirjanikul on hea neid väärtusi esile tõsta presidendiproua enda tsitaatidega, sest ta on „emaduse” teemal palju sõna võtnud. Esimest leedit on kujutatud „suure emana” – nii oma perele kui ka riigile. Esimene leedi väärtustab peret ja kodu - „*Evelin ütleb, et tema hoole all on väike laps ja 250aastane maja*”; „*Evelin räägib..., kuidas ta küpsetab igal nädalavahetusel leiba*” (Evelin Ilves, 28.09.2006).

Evelin hoolitseb meie kodumaa eest – kutsub emalikult korrale ja suunab. „*Evelin ütleb, et esimese leedi roll riigi tasandil - on tegelda heategevusega. (Veel Eesti Päevalehes töötades korraldas ta viis aastat heategevaid kontserte.) Aga perekonna tasandil tähendab see hoolitsemist mehe ja kodu ees*” (Evelin Ilves, 28.09.2006).

Emalikuks teeb teda ka asjaolu, et ta mitte ainult ise ei käitu oma põhimõtete järgi vaid proovib ka teisi „õpetada” õigesti elama. „*Me peame väärtustama peret ja emadust ning*

meedia peaks sellele kaasa aitama. Ma reageerin kui naine, kellele perekond ja emadus on pühad” (Evelin Ilves, 28.09.2006)

Teine „suur ema” on oma loos kindlasti Tarja Halonen, kelle puhul on artiklis kasutaud isegi sõna „muumimamma”. Tema hoolitsus läheb veel laiemale, kui Evelin Ilvese oma. Tarja Haloneni on kujutatud kui naist, kes tahab riigi kõrval hoolitseda kogu maailma eest. *„Haloneni ei karda olla idealist, kes tahab võidelda ülemaailmsete hädadega*” (Tarja Halonen, 02.02.2006).

Eriti olulisel kohal on Tarja puhul vaeste eest hoolitsemine. *„...on Halonen suutnud veenvalt rõhuda sotsiaalse võrdsuse kaardile. Ta on naine, kes ütleb välja, et "Soomes on liiga palju vaesust". Ajakirjanduses on tema kohta leidnud kasutamist väljend "vaeste sõber"', „...peab Helsingi parkides kastidest ehitatud poodiumeil kõnesid seksuaalvähemuste kaitseks või astub välja kirikust*” (Tarja Halonen, 02.02.2006).

Soome Presidenti on artiklis oma hoolitsuse ja väärtuste pärast idealiseeritud isegi Soome Nokiaks. *„Tarja suurim roll Soomes olla omalaadne inimlikkuse majakas... riigi president ütleb empaatiliselt: "Mina tahaksin, et Soomes oleks kõigil võimalikult hea elada", et "Soomes ei jäeta kedagi üksi". Loos kiidavad ka teised tema „emalikkust” - „Endine Eesti välisminister ja Haloneni pikaajaline sõber Toomas Hendrik Ilves ütleb, et Halonen on üks inimlikumaid poliitikuid, keda ta tunneb*” (Tarja Halonen, 02.02.2006).

Tarja Haloneni persooniloos esines lisaks „emalikkuse” diskursusele ka väga hea näide kuidas ajakirjanduses „emalikkust” naiste puhul konstrueeritakse. Ajakirjanik kirjutas: *„Haloneni ei tee saladust faktist, et tal on lemmikloomi sama palju kui teismelisel tüdrukul – lisaks kassidele (Miska ja Rontti) elavad presidendi katuse all veel punakilpkonnad Kiki ja Miki ning hobune Ypäjän Tarja*” (Tarja Halonen, 02.02.2006). Sellest väitest saab järeldada, et lemmikloomi on palju ainult teismelistel tüdrukutel, mis tegelikult tõele ei vasta. Ajakirjanik eeldab enda stereotüüpide järgi, et naistele on hoolitsemise roll „antud” juba noores eas. Seega on noortel tüdrukutel rohkem loomi, kelle eest saab hoolitseda. Samuti näitab selline stereotüüp väga selgelt, kuidas naissugupoolele juba noorest east hoolitsev ema roll konstrueeritakse.

Liis Tapo Treiali puhul on ilmneb stereotüüpne pereemadesse suhtumine. Tema ebakompetentsust ei põhjendata väheste teadmistega, vaid faktiga, et ta on pikka aega kodus lapsi kasvatanud. „Kas valdavalt kodus laste kasvatamisega tegelnud perenaine suudab poliitikute verises võitluses vastu pidada? Kahtlane” (Liis Tapo Treial, 16.11.2006). Samuti on eksmissi emalik roll läbivaks teemaks tema persooni iseloomustamisel. „Tema rolliks jäi ikkagi olla blond ja malbe pereema, täpipealt 1930. aastate rahvuslikus stiilis, mis pärast iseseisvumist millegipärast tundus nii õigena”; „Praegu kasvatab Liis kodus pooleteiseaastast poega Joosepit. Ta ütleb, et polnud poliitiku karjäärist esialgu üldse vaimustatud” (Liis Tapo Treial, 16.11.2006).

Võimaluse poliitiku karjääriks sai ajakirjaniku esitusviisi järgi Treial samuti tänu emadusele. „Keskerakonna peasekretär Kadri Must reedab, kelle hääli Liis püüdma peab hakkama - emasid on parlamendis vähe. Aga Liis Treialit tunnevad kõik emad!” (Liis Tapo Treial, 16.11.2006)

Kristina Šmiguni puhul on „ema” diskursus esitatud teisel moel – eesmärgina. Kui ema rolli veel portreeteritava elus pole, kirjutab ajakirjanik sellest, millal see tuleb. Ajakirjanik kirjeldab, et Kristinal on edukas karjäär, „labradori tõugu koer ja maja Otepääl” vihjates asjaolule, et ainult laps on veel puudu. Ja lapse tegemisest tuleb juttu artikli lõpus, kus tema elukaaslane Kristjan Thor Vähi vihjab millal lapsi oodata võib (Kristina Šmigun, 16.02.2006).

Meeste puhul „Isa” diskursust sellisel kujul ei esinenud. Mehi kujutati harva isalikus rollis. Isadus omandas tähtsuse juhul, kui see erines tavapärasest. Teisisõnu öeldes, kui isa käitus emalikult. Näitena võib tuua Jaanus Rohumaa, kelle puhul oli lastega pargis jalutamist toodud välja kui midagi eriti positiivset. „...ma olen isa. Kui ma aastaid tagasi Kadriorus lapsega jalutasin, siis olin seal ainuke käru lükkav mees” (Jaanus Rohumaa, 14.12.2006).

„Julge, tahtejõulise naise” diskursus

Mitmeid „Tegijad” rubriigis portreeteritavaid naisi kujutatakse julgete ja tahtejõulistena. Nad on sihikindlad ja viivad alustatu lõpule.

Hea näide on suusataja Kristina Šmigun, kelle tahtejõulisus sisaldub ka sportlase diskursuses. Ta on loo järgi naine, kes viib elus lõpule kõik alustatu. „*Kõige paremini sobib Kristina sõnadesse panekuks tuntud põneviku nimi „Die Hard”*; „...*ta on selline inimene, keda miski asi ei suuda panna eesmärgist loobuma.*” Karikatuuril, mida eespool kirjeldasin on kujutatud tema julge ja tahtejõulise suhtumise tulemusi (Kristina Šmigun, 16.02.2006).

Ka moekunstnik Tiina Talumees on tugeva iseloomuga. Loos tuuakse välja tema südikas iseloom: „*Tiina Talumees on ülimalt sihikindel ja ehk egoistlikki.*” Ajakirjanik on teda iseloomustanud metafooriga: „*Palju on suurepäraseid loojaid, kuid vaid vähesed jõuavad teha oma õhulossidele kivist müürid.*” Ise ütleb ta artiklis enda kohta nii: „*Sihikindel ma olen, hulljulge mitte; higi olen valanud, pisaraid õnneks vähe*” (Tiina Talumees, 26.10.2006).

Evelin Ilvese konkreetne ja julge iseloom tuuakse välja esimeses lõigus esitatava metafoori näol. „*Kui naine on oma mehe visiitkaart, siis on Toomas Hendrik Ilvese visiitkaart plingist valgest paberist, selgete mustade tähtedega, mis valguse käes sinerdavad...*” Ka artikli arenedes näitab ajakirjanik Eesti esimese leedi tahtejõulisust ja julgust metafooride abil - „*Aga Evelini roosil on okkad.*” Loo kontekstis on metafoor pigem positiivne. Okkad sümboliseerivad naise julgust oma põhimõtete eest seista (Evelin Ilves, 28.11.2006).

Kristi Vainküla torkab julge ja tahtejõulisena silma juba karikatuurilt. Ta hoiab jõuliselt käes kurikat. Ka tekstis toob ajakirjanik välja iseloomujooni, mis viitavad kõnealusele diskursusele: „*Kirstil on kõva ja selge hääl*”; „*Kirsti Vainküla teeb ära k õ i k lood, mis toimetaja nõuab ja millest teised ajakirjanikud kõrvale hoiavad*”. Viimane näide näitab Kristi sihikindlust ja eesmärgistatust (Kristi Vainküla, 20.04.2006).

Soome presidenti on kujutatud kui mässajat. Noorena oli ta „punane” mässaja ja tulihing, kes sõitis osalema Tšiili meeleavaldustele – ja pääseb napilt Lõuna-Ameerika vanglast. Nüüd julgeb naine olla teistsugune, kui ühiskonnannormid temalt ootaksid. Presidendi puhul kasutatakse tihti sõnu nagu julgeb, ei karda, ei pelga. Karikatuuril on teda kujutatud, kui võitlevat lövi ning lövid on läbi aegade sümboliseerinud julgust (Tarja Halonen, 02.02.2006).

„Rumalukese” diskursus

Ajakirjanikud on analüüsitavaid naispersoone kujutanud reeglina julgete ja tahtejõulistena, kuid siiski torkab persoonilugudes sellega paralleelselt silma ka „rumalukese” diskursus. Rumalukese diskursuse all mõistan seda, kui ajakirjanik on kujutanud naist nii, et portreeteritav ei saa püstitatud eesmärkidega hakkama, sest tal napib tarkust või ta lihtsalt ei saa aru, mida ta teeb.

Karin Hallas-Murula vastuseisust kõige ja kõigiga, (mida kirjeldasin pikemalt „võitleja” diskursuse all), on ajakirjanik põhjendanud teadmatusega. Hallas-Murula „võitluste” üle ironiseerides jätab ajakirjanik mulje, nagu naine tegelikult ise ei saakski aru, mille vastu ta sõdib. „*Eesti Rahva Muuseumile ainult head soovides on arhitektuurimuuseumi juht Karin Hallas-Murula (48) küpsetanud rahvusvahelise skandaali*” (Karin-Hallas Murula, 19.01.2006).

Ka teised portreeteritavad ei saa ajakirjanike konstrueeritud pildi järgi aru, mida nad täpselt teevad. Kristi Vainküla iseloomustamiseks on ajakirjanik toonud sisse näiteks sellised hinnangud – „*Mart Juur, "Ärapanija": "Vaata. Mind metsikult huvitab, k u i d a s see proua võtab selliseid kõnesid, mis ta teeb. Kas talle kodus ei ole õpetatud, mis sobib ja mis mitte? Mida ta räägib emale, kui see küsib, mis sa täna tööl tegid?"*”; „*Tiina Kaalep: "Tuleb leebe ja suhtlemisosav Kirsti, räägib sinuga ilusti ja osavalt. Ja võib-olla endale päriselt aru andmata, mida ta teeb, ilmutab järgmisel päeval sellise loo, et sugulased haaravad toru ja kukuvad pärima, miks sa ajakirjanikule nii rääkisid!"*” (Kristi Vainküla, 20.02.2006).

Ka Soome presidenti Tarja Haloneni on ajakirjanik kohati kujutanud, kui pehmete väärtustega rumalukest. „*Kui kogu Soome tähistas marssal Mannerheimi 50. surma-aastapäeva, eelistas president minna hoopis moemessile, meenutab tavjahalonen.net. Kui ülejäänud maailma riigipead kohusetundlikult leinasid lahkunud paavsti, siis Haloneni Vatikanis ei olnud.*” Ajakirjaniku poolt artiklis esitatud oponentide abil toob ajakirjanik välja Tarja Haloneni veidi ebakompetentse „ullikese” poole – „*...püüab Haloneni kirjeldada kui "muumimammat", kes ei oska võtta selget seisukohta NATO küsimuses, ei esinenud rahuldaval tasemel kriisikõnega ei tsunamikatastroofi ega 9/11 ajal ning puterdab ülepea faktidega*”, „*Ning tema inglise ja rootsi keel olevat kaugel täiusest*” (Tarja Halonen, 02.02.2006).

Ajakirjaniku poolt pereemaks tituleeritud Liis Tapo Treial, ei saa loo järgi mitte millegagi peale laste kasvatamise hakkama. „*Kas valdavalt kodus laste kasvatamisega tegelnud*

perenaine suudab poliitikute verises võitluses vastu pidada? Kahtlane.” Ajakirjanik kahtleb ka selles, kas Tapo Treial oma kunagise missiametiga tegelikult hakkama sai – „*Kuigi, kui kristalselt aus olla, siis pole Liis arvamusiidri rolli kunagi välja kandnud. Tema rolliks jäi ikkagi olla blond ja malbe pereema, täpipealt 1930. aastate rahvuslikus stiilis, mis pärast iseseisvumist millegipärast tundus nii õigena*” (Liis Tapo Treial, 16.11.2006).

Isegi Liisi mehe öeldud kommentaariga annab ajakirjanik mõista, et Liis ei ole oma uues ettevõtmises kompetentne. „*Kui tuttavad Liisi abikaasale Rene Treialile pärast abikaasa parteisseastumise uudist helistasid, viskas Rene nalja: "Võite nüüd kaasa tunda." Tal võib õigus olla*” (Liis Tapo Treial, 16.11.2006).

Artikli juures oleval karikatuuril, mida kirjeldasin pikemalt „võitleja” diskursuse raames, on Liisi erakonda astumist kujutatud missikrooniga, millega eksmiss proovib tagasi osta juba tuhmuma hakkavat staatust. Selline kujutamine näitab Liisi „rumalukesena”, keda ei saa ega peagi väga tõsiselt võtma.

t.A.T.u. lauljaid on kohati kujutatud kui ullikesi, kes ei teagi, mille eest nad võitlevad. Ajakirjaniku konstrueeritud pildi järgi teevad nad seda kõike lihtsalt kuulsuse pärast. Vastavalt olukorrale seisavad nad loosungite eest, millest nad ise võib-olla isegi aru ei saa. Nii on nad USAS-s esinenud sõjavastaste särkidega ning plaanivad Eestisse tulla armastust õpetama. Just lauljate viimase aktsiooni puhul toobki ajakirjanik selgelt välja t.A.T.u. imago ja reaalsuse vastuolu. „*Nad räägivad, et tulevad Tallinna – õpetama, kuidas armastada. Kuid paistab, et t.A.T.u uus armastus toitub agressiivsusest. Juba esimeses klipis tapetakse mees, kes on sekkunud Katja ja Lena armastusse*” (t.A.T.u., 6.04.2006).

Ka Eesti esimese leedi Evelin Ilvese puhul on toodud välja tema karjäärilised läbikukkumised „Welcome to Estonia” kampaania näol. Ajakirjanik nimetab seda presidendipere imago üheks suuremaks probleemiks.

4.3.3 Meeste puhul esinenud diskursused

Ka mees portreeritavate puhul on üks erandlik artikkel, milles ei esinenud ühtegi teistes artiklites domineerinud diskursustest. See on artikkel Stanley Davis Phillipsist, kes on uus

USA suursaadik Eestis. Selles persooniloos antavad hinnangud käivad pigem Ameerika Ühendriikide suursaadikute määramise süsteemi kohta, mitte loo kirjutamise hetkel tulevase suursaadiku kohta. Seega ei ole kõnealune artikkel niivõrd persoonilugu kui pigem lugu USA välispoliitikast, ning antud persoon on toodud ühe näitena. Loos oli vähe hinnanguid ja infot ka sellepärast, et ajakirjanik ei teadnud portreeritavast eriti midagi. Järgnevalt toon välja ülejäänud lugudes rohkem esinenud diskursused.

„Asendamatu” diskursus

Selle diskursuse nimetamine oli kõige keerulisem. Algselt pidi diskursuse nimeks saama „tegija”, kuid tulenevalt rubriigi nimest võib see nimetus tekitada segadust. Antud diskursus sisaldub artiklites, kus portreeritavat on kujutatud kui Eestile väga olulist inimest, kes on olulisi ja märkimisväärseid asju teinud või saavutanud pikema aja vältel. Kui rubriigi künnise ületasid persoonid, kes olid ühe märkimisväärse teoga seotud või hakkama saanud, siis kõnealuseid mehi on lugudes kirjeldatud kui inimesi, kelle isiksus ja teod on mõjutanud Eestit juba pikemat aega.

Kõige tugevamalt avaldus „asendamatu” diskursus Arvo Pärdi loos. Ajakirjanik on kirjutanud ülistava loo mehest, kes tema sõnul on Eesti parim helilooja, isegi maailma parim. Samuti rõhub ajakirjanik helilooja tähtsusele, mitte ainult hetkel vaid kogu ajaruumis. *„Eesti muusika mõju ja sportlaste saavutusi võrrelda oleks ääretult rumal. Kinnisilmi muusikale truu arutleja jõuaks võib-olla järelduseni, et sport võib ju olla ühel hetkel üleplaneedilise joovastuse objekt, aga muusika kestab kauem – püüdkе näiteks kokku panna 17. sajandi parimate sportlaste nimekiri.”* (Arvo Pärt, 23.02.2006)

Karikatuuril on Pärti kujutatud kui pühakut, keda ümbritsevad aupaisted. Ühest küljest sümboliseerivad need tema pühalikku muusikat, kuid teisest küljest vihjab joonistus helilooja tähtsusele ja samuti ajakirjaniku poolt kujutatud jäävusele.

Keeleteadlast Ain Kaalepi puhul tuuakse samuti välja tema asendamatu tähtsus Eesti kultuurile. Ajakirjanik nimetab teda, kui Eesti kõige järjekindlamat klassitsisti, kes on teistes märkimisväärselt rohkem tegelenud antiigiga. Samuti iseloomustab ajakirjanik Kaalepit, kui 1960ndate üht Eesti põhilisemat luuleuuendajat. *„Kaalep on pakkunud Eesti kultuurile hetki, mil oleme maailmaga ühel joonel või isegi peavoolust veidi ees – ja see on väikese*

kultuuri puhul kõva sõna.”; „Kaalep muutis korralikud kommentaarid tõlgete juures erandi asemel reegliks.” (Ain Kaalep, 01.06.2006)

Ka sportlast Tanel Leokit on kujutatud, kui Eestile asendamatut meest. Samuti tuuakse välja tema olulisus maailmale. Nimelt on Leok Eesti parim motosportlane ja motokrossis viies mees maailmas. Ajakirjanik rõhutab tema saavutusi ning tähtsust korduvalt: *„See on Taneli ja üldse kõigi Eesti krossisõitjate läbi aegade parim saavutus”*; *„Mänedžer andis talle kiirrongi meenutava sõidustiili tõttu hüüdnime Eesti Ekspress.”* (Tanel Leok, 21.11.2006) Kusjuures Eesti Ekspress toob esile just Leoki riigilise päritolu, mille väljatoomine ajakirjaniku poolt rõhutab krossisõitja tähtsust Eestile. Asendamatu diskursus esines veel ka Jaanus Rohumaa ja Jaan Kirsipuu lugudes.

„Väärtushinnangute” diskursus

Meestest kirjutatud artiklitest võib tihti leida „väärtushinnangute” diskursust. Portreteeritavaid kujutakse kui suurte õilsate väärtuste kandjaid. Kõige tugevamalt esines see diskursus õiguskantsler Allar Jõksi persooniloos.

Meest kujutatakse, kui *„riigi vastu kindlustunde ja usalduse arendajana”* ja tema tegevust nimetatakse ühiskonna valupunktide väljatoomisena. Tema pressisekretär iseloomustab meest öeldes: *„Tal on väga hea ühiskonna-närv ja õiglustunne ja ta laseb kõik läbi südame, vahest isegi liiga palju”* (Allar Jõks, 18.05.2006)

Õiguskantsler seisab selle eest, et vangidel oleks paremad elamistingimused ning osutab koolivägivalla probleemile meie ümber. Jõksi viimaseks mureks on planeerimis- ja ehitusõiguse probleemid. *„Probleeme on selles vallas igasuguseid: detailplaneeringud kipuvad liiga sageli üldplaneeringut muutma, probleeme on naabrite teavitamise, otsuste läbipaistvusega.”* Ta toob välja poliitikute ja ehitajate liigse rahaahnuse ja korrupsiooni (Allar Jõks, 18.05.2006)

Ise nimetab õiguskantsler ennast knopkaks ametniku ja poliitiku istumise all. Ka juuresoleval karikatuuril on Jõksi kujutatud knopkaga. See märgib õiguskantsleri Sisypchos’e kivi, mida mees peab ikka ja uuesti mäest üles lükkama. Igakord kui ta jõuab ühe probleemiga mäe otsa

libiseb knopka tagasi alla ning Jõks peab seda uute väärtuste eest seismise näol taaskord märke lükkama.

Teine persoon, keda on kujutatud väga kõrgete väärtushinnangutega on presidendi uus kultuurinõunik Jaanus Rohumaa. Ajakirjanik lausa ülistab teda. „*Need lood, mis Rohumaa käe all elavaks muutuvad, on alati laetud heas mõttes moraali, eetika ja paatosega.*” Ajakirjanik tituleerib teda korduvalt nooreks geeniuuseks ja targaks visionääriks, kes muuhulgas mureseb ka eestluse püsimajäämise pärast (Jaanus Rohumaa, 14.12.2006)

Ajakirjanik kasutab Rohumaa iseloomustamisel suure kõlaga tsitaate nagu „*Millal sa viimati kasutasid või kuulsid selliseid sõnu nagu südametunnistus, halastus, truudus, ustavus, üllameelsus, eneseohverdus, ausus, avarapilgulisus?*” või „*Võime ennast lohutada vaid sellega, et kõik, mis sa teed, tuleb sulle tagasi. Nii hea kui halb. Halb tuleb natuke hiljem. Hea varem. Nii palju ma oma pika elukogemuse pealt võin kinnitada*” või „*Mida lahkemad me üksteise suhtes oleme, seda vähem elu meid väsitab*” (Jaanus Rohumaa, 14.12.2006).

Lisaks sellele, et „*Jaanuse silmis tekitab kitsas maailmapilt kurjust, viha ja ängi*” ning proovib rahvas seas vähendada rassistliku suhtumist on mees ka võrdõiguslikkuse silmis musterisa, kes jalutab lastevankriga. Ta usub, et „*sallivuse kultiveerimisel peab avangard ehk eesliin olema kultuurirahvas*” (Jaanus Rohumaa, 14.12.2006).

Arvo Pärdi puhul toob ajakirjanik välja, kui hästi helilooja oskab naisi väärtustada – „*Kui su kõrval on tark naine, siis tasub olla nii tark, et teda kuulata*” (Arvo Pärt, 23.02.2006).

Jalgratturi Jaan Kirsipuu kõrged väärtushinnangud ilmnevad tema karjääri kirjeldamisel. Ajal, kui paljud ratturid kasutasid dopingut oli Kirsipuu valmis pigem võistlustest loobuma, kui ise samasuguseks muutuma. „*Pärast oma esimest või teist Tour de France'i ütles Jass, et enam ta tuurile ei lähe,*” meenutab Rein Kirsipuu. „*Konkurentide dopingukasutamine tekitas tas käegalöömismeeleolu. Ei saa ju võistelda erinevates masinaklassides, nii et ühel mehel on turbo ja teisel ei ole. Jaan nägi, kuidas mees, kes muidu tal isegi tuules ei suutnud püsida, läks võistlusel mäkketõusul tast hingeldamata mööda*” (Jaan Kirsipuu, 12.10.2006).

Luuletaja ja tõlk Ain Kaalep hoolib oma loos samuti ühiskonna valupunktidest. Tema kaitseb oma seisukohti ja väärtusi kirjasõnas. „*Ülikooli ajal oli Kaalep valmis kursuseõe au kaitsma duellil, edaspidi aga on ta oma veendumuste kaitseks tavaliselt haaranud sule. Kui Areeni*

toimetaja Siim Nestor keerutas oma kirjutises mustanahaliste diskrimineerimise kohta iroonialõnga niivõrd tugevaks, et härra Kaalep seda enam läbi ei hammustanud, esitas ta Kapole kaebuse rahvustevahelise vaenu õhutamises” (Ain Kaalep, 01.06.2006).

Samuti häirivad filoloogi harimatuse võidukäik ja ateism. Diskursust toetavad ka loos teiste inimeste poolt esitatavad seisukohad. „*Jüri Talvet on võrrelnud Kaalepit Herderiga, sest neile mõlemale on omane humanism, täielik avatus maailmakultuurile ja vaimsele "teisele", tingimusteta respekt kõikide rahvaste ajaloolise vaimuloomingu suhtes*” (Ain Kaalep, 01.06.2006).

„Targa mehe” diskursus

Stereotüüpselt on naiste ülesanne olla ilus ja meeste oma tark. Intelligentsetena on kujutatud ka analüüsitavaid meespersoone. Pea kõigist lugudes kumab läbi, et portreeritav on oma valikutes tark, kuid mõnes loos on kõnealune diskursus eriti tugev.

Kõige tugevam on „tarkuse” diskursus presidendi uue kultuurinõuniku ja lavastaja, Jaanus Rohumaa, portrees. Nagu juba eelpool mainitud kasutab ajakirjanik tema puhul väljendeid nagu tark visionäär, noor geenius, avara pilguga erudiit. Veel iseloomustab ajakirjanik Rohumaad, kui meest, kes *võiks ilmselt olla samavõrd edukas nii äris kui poliitikas, sidudes südametunnistusega vastuollu minemata võimu ja vaimu*” (Jaanus Rohumaa, 14.12.2006).

Selles loos on lavastajat tõesti kujutatud kui fenomenaalset geeniust – „*Rohumaa haaras õhust uusi teaduslikke ja vaimseid suundi, geeni- ja infotehnoloogiat, ta teooriates oli alati natuke esoteerikat, müstitsismi, metafüüsikat, maagiat, kui lubate*”, „*Keerulistest asjadest lihtsalt ja veenvalt kõnelda on olnud tema lipukiri*” (Jaanus Rohumaa, 14.12.2006).

Intelligentsena on kujutatud ka julgestuspolitsei juhti Tarmo Kohvi, kelle „*juhatusel toimis president George Bushi kaitse tema Eesti visiidi ajal nagu kellavärk*.” Kohvi on kirjeldatud, kui rahulikku meest, kes võtab vastu asjalikke otsuseid (Tarmo Kohv, 30.11.2006).

Arvo Pärdi puhul tuuakse välja tema targad ja mõttekad mõtted. Ain Kaalepi puhul mainitakse tema keeleoskusi ja paksu kultuurikihti. Ajakirjanik toob välja tema mitmekülgse

karjääri, mis sisaldab endas isegi lasteaia kasvataja ametit. Sõber Jaan Kross meenutab nende esimest kohtumist nii: „Ühel päeval visati meie kongi üks poiss, kes teadis kogu Eesti luulet peast ja oli üldse huvitav tegelane” (Ain Kaalep, 01.06.2006).

Ilu diskursus oli naiste artiklitest samuti leitav, kuid ei ole eraldi välja toodud, sest esines mainitud diskursustest harvem.

4.3.4 Karikatuurid

Järgnevalt on välja toodud kokkuvõtlikult, kui palju ja millised diskursused sisaldasid karikatuurides. Nii meeste kui ka naiste puhul torkab silma, et kõige rohkem on diskursuse edasiviimiseks kasutatud tegevust või eset. Teisena on iseloomulikke tunnuseid toodud välimusse. Huvitav tähelepanek on see, et naisi on kujutatud rohkem naeratavatena, kui mehi. Samuti paistavad naistel naeratuse puhul hambad, meestel reeglina mitte.

Karikatuur kui representatsiooni toetaja - Mehed

Asendamatu			Väärtushinnangud			Tark mees		
Keskkond	tegevus/ese	Välimus	keskkond	tegevus/ese	välimus	Keskkond	tegevus/ese	välimus
	3	1	1	1		1	4	2

Karikatuur kui representatsiooni toetaja - Naised

Võitleja			Ema			Julge			Rumaluke		
keskkond	Teg/ese	välimus	keskkond	teg/ese	välimus	keskkond	teg/ese	välimus	Keskkond	teg/ese	välimus
1	5	2	1	2	1		5	2	3	3	3

Tabel 8 – Karikatuur kui representatsiooni toetaja

Diskussioon

Terve inimajaloo vältel on selgelt eristatud mehe ja naise rolle. Viimase 50 aasta jooksul on toimunud suured muutused nende rollide defineerimisel. Meedial kui neljandal võimul on suur mõju mehe ja naise stereotüüpide konstrueerimisel ja peegeldamisel. Meedia siht võiks olla levinud suhtumisi muuta, kuid siiski võib meediaväljaannetest leida väga palju stereotüüpset suhtumist. See tuleneb asjaolust, et meedia taga on samuti inimesed – ajakirjanikud ja toimetajad, kes elavad teistega samas kultuuriruumis.

Ka sotsiaal-feministliku lähenemise järgi on sood (*gender*) sotsiaalselt konstrueeritud, mitte universaalselt jagatud. Ajakirjanikud samaaegselt kujutavad sugu vastavalt üldlevinud kultuurikoodi järgi ja loovad uusi koode. Nad rajanevad oma kirjutistes ja loovad ühiskonnas aktsepteeritavaid arusaamu sellest, mis on oluline naiste puhul ja mis meeste puhul (van Zoonen, 1991, 1994).

Käesolevas töös analüüsiti Eesti Ekspressi rubriigi *Tegijad* personide representatsiooni soo kategooriast lähtudes. Keskseks oli Stuart Halli representatsiooni kui ühe kultuuriloomise viisi mõiste feministliku meediakriitika kontekstis. Eeldasin, et viimase seitsme aasta jooksul on naiste osakaal personilugudes kasvanud. Selle kontrollimiseks võrdlesin oma tulemusi varasemate töödega. Barbi Pilvre 2000. aastal kirjutatud magistritöös „The Construction of Gender in the cover-column *Persoon* in the Estonian weekly *Eesti Ekspress*.” on näha kasvavat tendentsi. Aastal 1992 oli naiste osakaal 8% ja aastaks 1998 oli protsent kasvanud 25%ni. Aastal 1999 langes protsent küll 18%, kuid eeldasin, et seitsme aasta jooksul kasvab osakaal vähemalt kolmandikuni. Eesti Ekspressi 2006. aasta „*Tegija*” rubriigi põhjal saab väita, et sellise tõusu eeldamine on ülehinnatud, kuna naistest rääkivaid artikleid oli ikka 18%.

Barbi Pilvre on oma töös põhjalikult tegelenud soo konstrueerimise uurimisega. Tema töö on väga hea võrdlusmaterjal üldisel tasandil, kuid tegelikult erinevad tööd suuresti, mistõttu sisuline võrdlus ei ole mõttekas. Samuti oli Pilvre töö koostamise ajal rubriigi *Persoon* üheks kriteeriumiks, et lugu peab olema portree.

Juba rubriigi nimetus „tegijad” vihjab sellele, et inimene, kellest kirjutatakse, on millegagi hakkama saanud. Kui meeste puhul oli tihtipeale põhjuseks edukas saavutus, siis naiste puhul lihtsalt millegi saavutamisest ei piisanud. Naised pidid tegema midagi ebaharilikku, olema lihtsalt ekstsentrilised isikud või seotud mingi skandaaliga. Sellest võib järeldada, et naistel on rubriiki palju raskem pääseda, sest nende saavutused peavad olema palju erakordsemad.

Van Zoonen leiab, et meedia peaks portreerima rohkem mehi ja naisi ebatraditsioonilistes rollides kasutades selleks mitte seksistlikku keelt (van Zoonen, 1991: 36). Oluline on meedia teadlik rollide kujutamine, sest väärtused, mida ümbritsev meedia osana kultuurist meile loob on need, mida me vastavate sugude (*genders*) puhul inimestes esimesena märkame ja otsime. Sellest sõltub, kuidas me maailma ja inimesi selles näeme.

Antud uurimus tõestas, et Eestis pole selleni veel jõutud. Naistest kirjutatud lood avati tihti läbi eraelu ning isegi muul põhjusel edukaks või ebaedukaks saanud isik toodi tagasi tema „ürgsete naiselike” omaduste ja kohustuste juurde nagu leiva küpsetamine. Mitme loo keskkonnaks oli kodu ja naiste puhul mainiti tihti ära roll naisena ja emana. Kui meeste puhul perekonnast üldse juttu tuli, siis portreeriti neid kui perekonna peasid, kelle koduseid pingutusi või lastega tegelemist peab ekstra positiivselt esile tõstma. Mees perekonnainimesena on lisaväärtus, samas kui naise lisaväärtuseks on just tihti tema tööalane edukus.

Kõige parem näide soo konstrueerimisest meedias oli minu arvates lugu Leiutajateküla Lottest. See mina-vormis kirjutatud jutuke rääkis Lotte elust ja väärtustest. Sellest, kuidas tema ema on kodune perenaine, kellele meeldivad söögitegemine ja aiatööd ning kuidas tema isa on tark ja teeb tööd. Kuigi lugu oli mingis mõttes kirjutatud tegelastele valitud soorollide õigustamiseks, näitab see hoopis, kui varases nooruses konstrueeritakse laste jaoks stereotüüpsed naise ja mehe soorollid.

Isegi kui väljutakse otsesest soorollide konstrueerimisest meediatekstis, on naine jällegi sattunud avalikkuse huviorbiiti mingi negatiivse sündmuse tõttu. Samuti olid naistele antavad hinnangud märkimisväärselt tihedini negatiivsed, kui meeste puhul. Kui Pilvre leidis oma töös, et läbikukkumisi ja skandaale mainitakse naiste puhul vähem, siis aastal 2006 oli see vastupidi. Koguvalimist neli lugu olid seotud skandaaliga ja neist kolm olid naistest. Üle poolte naistest kirjutatud artiklitest olid põhjustatud negatiivse sündmuse poolt või kirjutatud

negatiivses valguses. Seega on naise puhul nii öelda tavapärasest emarollist väljaastumise puhul avalikkuse huvi kõrgendatud ja läbikukkumise tõttu satuvad nad ka kiiresti meedia huviorbiiti.

Tegelikult leiab stereotüüpset suhtumist lihtsalt juba riigi ja seaduste tasandil. Näitena võib tuua emapalga, mis esmapilgul tundub õnnestunud sotsiaalpoliitilise meetmena. Tagab ju emapalk mõistlikku sissetuleku edukatele emadele (pea 22000 krooni kuus) ja ei jäta tähelepanuta töötuid ja tudengeid, tagades neile minimaalse sissetuleku 2690 krooni näol. Erilise sammuna võrdõiguslikkuse suunas tundub isade võimalus pärast kuuendat kuud ema asemel koju jääda. Süvenedes selgub, et tegelikult konstrueerib just seesama seadus soorolle. Nimelt ei ole emadel võimalik selle 15 kuu jooksul lapse kõrvalt ilma rahalise kaotuseta töötada. Juba väikese sissetulekuga kahaneb emapalk ning kui töötasu ületab 13500 krooni, kaotab ema riigitoetuse täielikult. Suur rahakaotus sunnib kindlasti emasid kauem kodus olema, mis omakorda taasloob müüti, et naised peavadki kodus istuma (Vanemahüvitise seadus).

Sarnased stereotüübid torkasid silma ka tekstidest. Väga tugevalt esines „*ema*” diskursus, mis viitas naise soovile ja kohusele hoolitseda pere ja laste eest. Samas kaasnes selle diskursusega kohati ka arusaam, et kuna naine on kodus lapsi kasvatanud, ei suuda ta enam karjääriliselt edukas olla. Isegi kui naisi oli kujutatud eesmärgistatud ja tahtejõulistena, esines sellega paralleelselt „*rumalukese*” diskursus, mis viitab, et naised ei ole oma tegudest päris teadlikud. Siiski võib „*tahtejõulise naise*” diskursust pidada edusammuks, mis viitab seniolnud diskursiivse korra muutustele. Ka meeste puhul domineerivad üldlevinud diskursused. Meest kujutakse kui edukat, tarka, kõrgete väärtushinnangutega ühiskonnale vajalikku liiget. Mehi nähakse kui traditsiooniliste mehelikke omaduste kandjaid, kes on hädavajalikud ühiskonna toimimiseks.

Nii öelda uueks võib pidada naiste puhul esinenud „*võitleja*” diskursust, mis kujutab kõige täpsemalt tänapäeva naise rolli. Kaasaja naine võitlebki iga päev oma koha, õiguste, palganumbri ja pere eest. Nagu meediatekstid on võitlusareeniks väärtustele, täidab hetke ühiskond seda rolli naistele.

Mehed jäävad alati meesteks ja naised naisteks. Siiski on vanad ja traditsioonilised rollid muutunud ning nende kajastumiseks inimeste mõtlemises, peavad need kajastuma ka

ajakirjanduslikes tekstides. Liesbet van Zooneni järgi on uudistemeedias täiesti õigustatud eeldada korralikku, eetilist ja enamvähem täpset feministlikku poliitika ja poliitikute esindatust (1994: 152). Kuna artiklid kannavad uudisväärtuslikku kriteeriumit, lugesin nad uudismeedia, mitte meelelahutusliku meedia alla. Van Zooneni põhimõtet järgides peaks meedia suutma soorollid muuta ühiskonnas võrdsemaks.

Kokkuvõte

Bakalaureusetöö põhiülesanne oli erinevaid kriteeriume hinnates uurida, kuidas konstrueeritakse nädalalehe Eesti Ekspressi rubriigis „*Tegijad*” sugusid. Soo konstrueerimise analüüsimisel olid põhilisteks kriteeriumiteks persooni sotsiaaldemograafilised näitajad, kirjutamise stiil, sisu ning hinnangud, mida persoonide kohta tekstides kirjutatakse.

Uurimisküsimused olid järgmised: kui suur on naisterahvastest kirjutatud lugude osakaal võrreldes meestega aastal 2006; mille põhjal vaadeldav mees- või naispersoon fookusesse valitakse - millised on sündmused, mis ajendavad ajakirjanikke just neid inimesi valima (mis teeb inimesest *Tegija*- vanus, amet, sündmus jms); milliste karakteristikute abil nais- ja meesportreeteritavat kujutatakse: kas mainitakse ametit, välimust, perekonda; ja millise rolli kaudu naise ja mehi portreeteritakse ning kuidas neid kirjeldatakse; millised on persoonidele antavad hinnangud, diskursused ning kuidas karikatuurid neid toetavad.

Käesoleva töö valimisse kuuluvad nädalalehe Eesti Ekspressi persoonirubriigis *Tegijad* esitletud persoonilood 2006. aastal. Üldine kontentanalüüs sotsiaaldemograafiliste näitajate ja kirjutamise põhjuste kohta sai tehtud kõigi antud rubriigis ilmunud artiklite põhjal (va erinumbrid, kus kõnealust rubriiki ei olnud). Põhjalikum kontentanalüüs lugude sisu ja stiili kohta teostati kõigi lugude kohta, mis ilmusid naistest (neid oli kokku 9) ja sama arvu juhuvalimiga valitud persoonilugude kohta meestest. Kokku oli valimis kaheksateist artiklit.

Uurimismeetodina kasutasin kontentanalüüsi ja diskursuseanalüüsi. Soo konstrueerimise analüüsimisel kasutasin ankeeti, mis koosnes kahest osast. Esimesse osasse (*Üldine*) panin üldisi ja sotsiaaldemograafilisi näitajaid iseloomustavad küsimused, mida vaatlesin kõigi aastal 2006 ilmunud artiklite puhul. Teise osa (*Sisuline*) küsimused puudutasid rohkem teksti sisu. Välja on toodud viis kategooriate blokki (edukus, soorollid, karakteristikud, eraelu ja tegelased), millel omakorda on alakategooriad.

Tulemustest selgus, et meestest kirjutatud lugude osakaal on palju suurem ja portreeteritud naise näidatakse pigem nende eraelu ja kodu keskkonnas. Samuti olid naiste puhul teemad või teemakäsitlused tihti negatiivsed. Mehe portreeteriti üldiselt edukana oma töös.

Diskursuseanalüüsi tehes jälgisin Fairclough'i kolme etappi – teksti kirjeldamist, interpretatsiooni ja seletamist. Kirjeldamise osas võtsin vaatluse alla eelkõige sõnavara. Otsisin hinnangulist sõnavalikut ja peidetud tähendusi. Sõnavara jälgimisel vaatlusin eelkõige nelja väärtust – 1) kogemuslikku väärtust; 2) sõnade suhteväärtust, 3) sõnade väljenduslikku väärtust; 4) metafooride kasutamist.

Tõlgendamisel, mis toimus tulemuste osas lähtusin Fairclough' püstitatud küsimustest, kas diskursus aitab muuta või säilitada olemasolevaid sotsiaalseid suhteid, uskumusi, sotsiaalseid identiteete ja kas ta aitab kaasa olemasoleva diskursiivse korra muutustele või taastootmisele. Seletamine toimub töö diskussiooni osas. Seal püüan leida seoseid elementide, diskursuste ja kultuuri vahel.

Naiste puhul esinesid stereotüüpsed diskursused, mis kinnitavad naise traditsioonilist rolli. Esines ka nõ uueaja naise diskursusi nagu „*võitleja*” ja „*tahtejõulise naise*” diskursus. Ka meeste diskursused toatavad nende stereotüüpset rolli. Mehi kujutati kui edukaid, tarku, kõrgete väärtushinnangutega olulisi ühiskonna liikmeid. Artiklite juures olevatel karikatuuridel oli tugevalt toetav roll.

Summary

The aim of this Bachelors thesis (Representation of Gender in the column *Tegijad* in the weekly *Eesti Ekspress*) is to analyze the construction of gender in the column *Tegijad* in the weekly *Eesti Ekspress*. *The main criteria for analyzing were the elements and judgments given to the persons.*

The aim was to find out how many of the stories were written about females; who are chosen to be portrayed, how are the persons being characterized and what kind of discourses can be found in the texts.

The texts of the column *Tegijad* in the year 2006 were analyzed. A general analysis was done on all the texts and a more thorough on all the texts written of women (9) and on the same amount of randomly chosen articles about men. Texts were analyzed by content and discourse analysis. Two systems of categories were compiled for the content analysis.

The study showed that the construction of gender in the *Tegijad* column stories pursues the following tendencies. Men are portrayed more often than women. And women are usually portrayed in their personal or home environment. Men were portrayed as successful and in their working environment. Interesting is that the themes of reasons for writing about a female person were often negative.

In discourse analysis the three stages of the Fairclough method were followed. The study showed that men and women are still portrayed through discourses that are maintaining the old stereotypes. Women are seen as mothers and are not so smart. Men on the other hand are seen as intelligent and important, with great values. Still in the texts about women there were two so to say new discourses – the „warriors” and the „self-willed woman’s”.

Kasutatud kirjandus

1. Barthes, R. (2004). Mütoloogiad. Tallinn: Kirjastus Varrak.
2. Fairclough, N. (1995), Critical Discourse Analysis: the Critical Study of Language. London: Longman.
3. Hall, S. (1997), Representation. Cultural Representations and signifying Practices. London: Sage.
4. Kalmus, V. (2005). Kriitiline diskursusanalüüs: N. Fairclough'i meetod. Loengumaterjal aines "Meedia ja kommunikatsiooni uurimismeetodid", http://www.jrnl.ut.ee/MKUM/tekstianalyys/Fairclough_meetod.pdf, aprill, 2007.
5. Macdonald, M. (1995), Representing Women. London: Edward Arnold.
6. McQuail, D. (2000), McQuaili massikommunikatsiooni teooria. London: Sage.
7. Pilvre, B. (2000), Contruction of gender in the cover-column *Persoon* in the Estonian weekly *Eesti Ekspress*. Tallinn
8. Saar Poll. (2005), Üleriigilised eestikeelsed ajalehe paberväljaande loetavus. <http://www.saarpoll.ee/trykimeedia2005.ppt#269,13,ÜLERIIGILISED> EESTIKEELSE AJALEHE PABERVÄLJAANDE LOETAVUS, '000 lugejat
9. Tuchman, G. (1978), Hearth and Home (Images of women in the Mass Media). New York: Oxford University Press.
10. van Dijk, Teun A. (2005). Ideoloogiad. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
11. van Zoonen, L. (1991), Mass Media and Society. London, New York.
12. van Zoonen, L. (1994), Feminist Media Studies. London: Sage.
13. Kasutatud artiklite nimekiri

Nr	Artikli nimi	Autor	Kuupäev
1	Sonnenfeldi needus	Pekka Erelt	5.01.2006
2	Mees nagu muuseum	Harry Liivrand	12.01.2006
3	Karini Ristiretk	Karin Paulus	19.01.2006
4	Sündinud hõbelusikas suus	Tanel Veenre	26.01.2006
5	Tarja!	Krister Kivi	2.02.2006
6	Saunamees	Pekka Erelt	9.02.2006
7	Lihtsalt Kiku	Raul Ranne	16.02.2006
8	Kuld ka Pär dile	Anneli Remme	23.02.2006
9	Portugali kosmosekauboi	Krister Kivi	2.03.2006
10	Skeemimeister	Heiti Kaio	9.03.2006
11	Kas või kivist välja...	Margit Tõnson	16.03.2006
12	Bürookraat nr 1	Argo Ideon	23.03.2006
13	Miljonär eimillestki	Alo Lõhmus	30.03.2006
14	t.A.T.u. : Skandaali tüdrukud	Viktoria Ladõnskaja	6.04.2006
15	Edukas autsaider	Krister Kivi	13.04.2005

16	Halloo, siin Kristi Vainküla Õhtulehest!	Madis Jürgen	20.04.2006
17	Eesti Parim Kunstnik on Pankrotis	Karin Paulus	27.04.2006
18	Lugupeetud Toomas	Raul Ranne	4.05.2006
19	Uudistevabriku direktor	Krister Kivi	11.05.2006
20	Jöks - Knopka ja südametunnistus	Karin Paulus	18.05.2006
21	Lapimaa peletiste võit	Siim Nestor	25.05.2006
22	Suure sõnaarmastaja sünnipäev	Mele Pesti	1.06.2006
23	Kraanide isand	Krister Kivi	8.06.2006
24	Marionettide valitseja	Jüri Muttika	15.06.2006
25	Kõuts, kes kõnnib omapead	Andrei Hvostov	22.06.2006
26	Eesti Picasso	Jüri Muttika	29.06.2006
27	Kogu südamega	Krister Kivi	6.07.2006
28	Aasta Parim lõpetaja	Argo Ideon	13.07.2006
29	Ikka peab sambat tantsima saama	Tõnu Kaalep	20.07.2006
30	Mati ja turvatunne	Aimar Jugaste	27.07.2006
31	<i>One-man.show'</i> uus vaatus	Tanel Veenre	3.08.2007
32	Maailmapoliitik Fidel	Toomas Alatalu	10.08.2006
33	<i>Kitarsis* Eesti Kirikutes</i>	Tõnu Kaalep	17.08.2006
34	Kuldne Hunt	Janar Filippov	24.08.2006
35	Leiutajate küla Lotte	Margit Tõnson	31.08.2006
36	Mees, kes voolib Kanterit	Janar Filippov	7.09.2006
37	<i>Peaminister Aaviksoo maailm</i>	Priit Hõbemägi	14.09.2006
38	Eesti Ekspress tuiskas jaama	Helen Urbanik	21.09.2006
39	Presidendi visiitkaart	Viktoria Ladõnskaja	28.09.2006
40	Ludofiil* Karu alustab ja võidab	Krister Kivi	5.10.2006
41	Jass	Alo Lõhmus	12.10.2006
42	Sildam	Madis Jürgen	19.10.2006
43	Presidendiproua moekunstnik	Tanel Veenre	26.10.2006
44	Wa Wa We Wa!*	Siim Nestor	2.11.2006
45	Riskikapitalist	Argo Ideon	9.11.2006
46	Keskerakondlik peibutuspart	Kaido Einama	16.11.2006
47	Tanki-Antsu tagasitulek	Krister Kivi	23.11.2006
48	Ihukaitsja number üks	Heiti Kaio	30.11.2006
49	Poroloonikuninga polsterdatud maandumine	Mihkel Kärmas	7.12.2006
50	Avara pilguga sidemees	Margit Tõnson	14.12.2006

Lisa 1 - Kategooriate süsteem

Üldine

(see osa on kõigi 2006 aastal Tegijad rubriigis ilmunud artiklite kohta)

1. Artikli nimi
2. Kas pealkirjas on viidet edule?
3. Autor
4. Kuupäev
5. Sugu
 - 1) M
 - 2) N
6. Vanus
7. Amet
 - 1) Poliitik
 - 2) Kultuuritegelane (kunstnikud, muusikud, arhitektid)
 - 3) Sportlane
 - 4) Ametnik
 - 5) Ärimees
 - 6) Spetsialistid
 - 7) Muu
8. Valdkond
 - 1) Avalik sektor
 - 2) Äri sektor
 - 3) Kultuur
 - 4) Sport
 - 5) Muu
9. Rahvus
10. Põhjus, miks artikkel on kirjutatud?
 - 1) Elutöö
 - 2) Ebaõnnestumine
 - 3) Õnnestumine
 - 4) Sündmus
 - 5) Muu

Sisuline

(see osa on 18 artikli kohta, millest pooled lood on naistest ja pooled meestest)

Tabel I

- A. Artikli nimi
- B. Žanr
 - 1) Portreelugu

- 2) Olemuslugu (kangelane vaid ajend mingi ala probleemi valgustamiseks)
 - 3) Intervjuu
 - 4) Muu (kirjutan välja)
- C. Artikli tonaalsus
- 1) Positiivne
 - 2) Negatiivne
 - 3) Neutraalne
 - 4) Irooniline
 - 5) Muu (kirjutan välja)
- D. Keskkond, läbi mille „tegija” avatakse
- 1) Töö – siia alla liigitasin ka sportlased
 - 2) Kodu ja eraelu – kui peamiselt on kirjeldatud tema eraelu
 - 3) Staatuse – kui teda määratletakse läbi mingi tiitli
- E. Persooni nimetamine tekstis peamiselt (selle kategooria eesmärk on vaadelda, kas ühe soo esindajatesse suhtutakse familiaarsemalt, kui teistesse)
- 1) Eesnime pidi (siia alla lugesin ka hüüdnimed)
 - 2) Perekonnanime pidi
 - 3) Sünonüümidega
- F. Positsioon ühiskonnas
- 1) Rahvusvaheliselt tuntud
 - 2) Eestis tuntud
 - 3) Kitsas ringkonnas tuntud

Tabel II

Edukus

- A. Kas loos mainitakse õnnestumisi?
- B. Kas loos mainitakse läbikukkumisi?
- C. Kas persooni puhul kasutatakse positiivseid omadussõnu?
- D. Kas persooni puhul kasutatakse negatiivseid omadussõnu?

Soorollid

- E. Kas toimub vastaja soo rõhutamise? (Selle alla pean silmas nimisõnade naine, mees, neiu, poiss jne kasutamist, või ala naiste-, meestelembuse mainimist)
- F. Kas persooni võrreldakse või vastandatakse stereotüüpidega?
- G. Kas mainitakse mehe ja naise soorolle?

Välimus ja iseloom

- H. Kas mainitakse persooni riideid?
- I. Kas mainitakse persooni keha?
- J. Kas mainitakse persooni juukseid?
- K. Kas mainitakse persooni iseloomu ja/või väärtusi?
- L. Kas mainitakse persooni poliitilist kuuluvust?

Eraelu

- M. Kas loos kirjutatakse persooni abikaasast või elukaaslasest või perekonnaseisust?
- N. Kas loos kirjutatakse persooni lastest?

- O. Kas loos kirjutatakse persooni sõpradest, teistest perekonnaliikmetest?
- P. Kas mainitakse lemmikloomi?
- Q. Kas kirjeldatakse persooni lapsepõlve ja/või minevikku?
- R. Kas kirjeldatakse persooni haridusteed?
- S. Kas kirjeldatakse persooni varasemat karjääri?
- T. Kas kirjeldatakse persooni kodu?
- U. Kas mainitakse persooni hobisid ja/või vaba aega?

Tegelased

- V. Kas persoon saab ise loos sõna?
- W. Kas sõna saavad tema pooldajad?
- X. Kas sõna saavad tema vastased?

Lisa 2 – Üldised näitajad

nr	Artikli nimi	Viide edule	Autor	Kuupäev	Sugu	Vanus	Amet	Rahvus	Põhjus
1	Sonnenfeldi needus		Pekka Erelt	5.01.2006	1	85	7	eestlane	Muu
2	Mees nagu muuseum		Harry Liivrand	12.01.2006	1	43	2	soomlane	Uus
3	Karini Ristiretk		Karin Paulus	19.01.2006	2	48	4	eestlane	skandaal
4	Sündinud hõbelusikas suus	1	Tanel Veenre	26.01.2006	1	27	6	eestlane	sündmus
5	Tarja!		Krister Kivi	2.02.2006	2	62	1	soomlane	sündmus
6	Saunamees		Pekka Erelt	9.02.2006	1	36	5	eestlane	heategu
7	Lihtsalt Kiku		Raul Ranne	16.02.2006	2	28	3	eestlane	sündmus
8	Kuld ka Pär dile	1	Anneli Remme	23.02.2006	1	70	2	eestlane	elutöö
9	Portugali kosmosekaubi		Krister Kivi	2.03.2006	1	38	4	portugallane	Uus
10	Skeemimeister	1	Heiti Kaio	9.03.2006	1	50	5	eestlane	sündmus
11	Kas või kivist välja...		Margit Tõnson	16.03.2006	1	44	2	eestlane	Uus
12	Bürookraat nr 1	1	Argo Ideon	23.03.2006	1	34	4	eestlane	Muu
13	Miljonär eimillestki	1	Alo Lõhmus	30.03.2006	1	29	5	eestlane	äritehing
14	t.A.T.u. : Skandaali tüdrukud		Viktoria Ladõnskaja	6.04.2006	2	ei ole - 22,21	2	venelane	sündmus
15	Edukas autsaider	1	Krister Kivi	13.04.2005	1	31	2	eestlane	skandaal
16	Halloo, siin Kristi Vainküla Õhtulehest!		Madis Jürgen	20.04.2006	2	33	6	eestlane	skandaal
17	Eesti Parim Kunstnik on Pankrotis	1	Karin Paulus	27.04.2006	1	65	2	eestlane	sündmus
18	Lugupeetud Toomas	1	Raul Ranne	4.05.2006	1	46	5	eestlane	äratehing
19	Uudistevabriku direktor	1	Krister Kivi	11.05.2006	1	34	5	eestlane	Muu
20	Jöks - Knopka ja südametunnistus		Karin Paulus	18.05.2006	1	ei ole u 40	4	eestlane	Muu
21	Lapimaa peletiste võit	1	Siim Nestor	25.05.2006	1	ei ole u 30-40	2	soomlane	sündmus
22	Suure sõnaarmastaja sünnipäev	1	Mele Pesti	1.06.2006	1	80	2	eestlane	sündmus
23	Kraanide isand	1	Krister Kivi	8.06.2006	1	49	4	soomlane	Muu
24	Marionettide valitseja	1	Jüri Muttika	15.06.2006	1	25 (bändi vanus)	2	sakslased	sündmus
25	Kõuts, kes kõnnib omapead		Andrei Hvostov	22.06.2006	1	53	4	eestlane	elutöö
26	Eesti Picasso	1	Jüri Muttika	29.06.2006	1	59, aga surnud	2	eestlane	Uus
27	Kogu südamega		Krister Kivi	6.07.2006	1	54 (surnud)	5	eestlane	sündmus
28	Aasta Parim lõpetaja	1	Argo Ideon	13.07.2006	1	19	7	eestlane	sündmus
29	Ikka peab sambat tantsima saama		Tõnu Kaalep	20.07.2006	1	bänd 20, mees 49	2	eestlane	sündmus

30	Mati ja turvatunne		Aimar Jugaste	27.07.2006	1	ei ole u 50	4	eestlane	sündmus
31	<i>One-man.show'</i> uus vaatus		Tanel Veenre	3.08.2007	1	47	2	eestlane	äritehing
32	Maailmapoliitik Fidel	1	Toomas Alatalu	10.08.2006	1	80	1	kuubalane	sündmus
33	<i>Kitarsis* Eesti Kirikutes</i>		Tõnu Kaalep	17.08.2006	1	60	2	inglane	sündmus
34	Kuldne Hunt	1	Janar Filippov	24.08.2006	1	19	3	eestlane	sportlase edu
35	Leiutajate küla Lotte		Margit Tõnson	31.08.2006	2	6	7	eestlane	Uus
36	Mees, kes voolib Kanterit		Janar Filippov	7.09.2006	1	52	3	eestlane	sportlase edu
37	<i>Peaminister Aaviksoo maailm</i>		Priit Hõbemägi	14.09.2006	1	53	1	eestlane	sündmus
38	Eesti Ekspress tuiskas jaama		Helen Urbanik	21.09.2006	1	21	3	eestlane	sportlase edu
39	Presidendi visiitkaart		Viktoria Ladõnskaja	28.09.2006	2	38	7	eestlane	Muu
40	Ludofiil* Karu alustab ja võidab	1	Krister Kivi	5.10.2006	1	41	5	eestlane	äritehing
41	Jass		Alo Lõhmus	12.10.2006	1	37	3	eestlane	elutöö
42	Sildam		Madis Jürgen	19.10.2006	1	44	6	eestlane	sündmus
43	Presidendiproua moekunstnik		Tanel Veenre	26.10.2006	2	33	2	eestlane	skandaal
44	Wa Wa We Wa!*		Siim Nestor	2.11.2006	1	35	2	kasahh	Uus
45	Riskikapitalist		Argo Ideon	9.11.2006	1	41	1	eestlane	Uus
46	Keskerakondlik peibutuspart		Kaido Einama	16.11.2006	2	36	7	eestlane	sündmus
47	Tanki-Antsu tagasitulek		Krister Kivi	23.11.2006	1	58	4	eestlane	Uus
48	Ihukaitsja number üks	1	Heiti Kaio	30.11.2006	1	38	6	eestlane	sündmus
49	Poroloonikuninga polsterdatud maandumine	1	Mihkel Kärmas	7.12.2006	1	64	4	ameeriklane	Uus
50	Avara pilguga sidemees		Margit Tõnson	14.12.2006	1	37	4	eestlane	Uus
51	Ei ole								
52	Ei ole								

Lisa 3 – Tonaalsus ja stiil

Artikli nimi	Žanr	Tonaalsus	Keskkond	Nimetamine	Positsioon
MEHED					
Jass	1	1	1	1	1
"EE" tuiskas jaama	1	1	1	1	1
Avara pilguga sidemee	1	1	1	2, poolelt 1	2
Ihukaitsja number üks	2	3	1	2	2
Kuld ka Pär dile	1	1	1	2	1
Mees nagu muuseum	2	1	1	2	3
Suure sõnaarmastaja sünnipäev	1	1	2	1	3
Jõks – knopka ja südametunnistus	2	3	1	2	2
Poroloonikuninga polsterdatud maandumine	2	3	1	2	3
NAISED					
Tarja!	1	1	2	1, 3	1
Lihtsalt Kiku	1	1	2	1	1
t.A.T.u: Skandaali tüdrukud	1, 3	2	1	1	1
Leiutajateküla Lotte	4	3	2	1	1
Keskerakondlik peibutuspart	1	2	2,3	1	2
Karini ristiretk	2	2	1	1, 2	3
Presidendiproua moekunstnik	1	1 (põhjus neg)	1	1	3
Presidendi visiitkaart	1	3	2,3	1	2
Hallo, siin Kristi Vainküla Õhtulehest	3	3 (põhjus neg)	1	1	2

Lisa 4 – Kategooriate tabel (mehed)

	eriline	võrdlus	Pol kuuluv	õnnestumised	Läbikukkumised	pos om s	neg om s	soo rõh	stereotüüp	soorollid	riided	keha	juuksed	iseloom
1		1		1	1	1								
2		1		1		1		1				1		1
3		1		1		1	1	1	1	1				1
4				1		1		1						
5				1		1								1
6				1		1	1						1	1
7			1	1		1		1						1
8				1	1	1								1
9			1	1	1	1								

abikaasa	lapsed	sõbrad, pere	lemmikloomad	lapsepõlv	Haridus	karjäär	kodu	hobid, vab aeg	Ise	pooldajad	vastased
		1		1	1	1				1	
1		1		1			1	1	1	1	
1	1	1		1		1		1	1	1	
						1			1		
1						1					
	1				1	1		1	1	1	
		1		1	1	1		1	1	1	
		1			1			1	1	1	1
		1		1		1					

Lisa 5 – Kategooriate tabel (naised)

	ekstsentriline	võrdlus	Pol kuuluv	õnnestumised	Läbikukkumised	pos om s	neg om s	soo rõh	stereotüüp	soorollid	riided	keha	juuksed	iseloom
11	1		1	1		1		1	1	1	1	1	1	1
12		1		1	1	1		1		1				1
13	1			1	1		1	1						1
14	1			1		1				1				1
15			1	1	1	1	1	1	1	1			1	
16				1	1	1	1	1						1
17				1	1	1		1	1		1			1
18					1			1	1	1	1			
19	1			1	1	1	1							1

abikaasa	lapsed	sõbrad	lemmikloomad	Lapsepõlv	haridus	karjäär	kodu	hobid	Ise	pooldajad	vastased
1	1	1	1	1	1	1	1	1			
1	1	1	1	1		1	1			1	
1	1	1				1		1			
		1		1	1	1	1	1	1		
1	1	1				1	1			1	
1						1			1		1
		1		1	1	1			1	1	1
1	1				1	1	1	1	1		
					1	1			1		1

Lisa 6 – Hinnangud

Mehed

Artikli nimi	ajak	pos	neg	neut	ambi	peateg	pos	neg	neut	ambi	pere	pos	neg	neut	ambi
Jass	1	1				1	1				1	1			
EE tuiskas jaama	1	1		1							1	1			
Avara pilguga sidemees	1	1		1		1	1		1						
Ihukaitsja number üks	1	1		1		1	1		1						
Kuld ka Pär dile	1	1		1											
Mees nagu muuseum	1	1		1		1			1						
Suure sõnaarmastaja sünnipäev	1	1		1		1			1						
Jõks – knopka ja südametunnistus	1	1	1	1	1	1	1		1						
Poroloonikuninga polsterdatud maandumine	1			1	1										

Ametik	pos	neg	neut	ambi	teised	pos	neg	neut	ambi
1	1								
					1	1			
					1			1	
1	1				1	1			1
1	1	1							

Naised

Artikli nimi	ajak	pos	neg	neut	ambi	peateg	pos	neg	neut	ambi	pere	pos	neg	neut	ambi
Tarja!	1	1		1	1										
Lihtsalt Kiku	1	1									1	1			
t.A.T.u: Skandaali tüdrukud	1		1	1	1	1	1								
Leiutajateküla Lotte (ei teinud)															
Keskerakondlik peibutuspart	1	1	1		1						1		1		
Karini ristiretk	1		1		1	1		1							
Presidendiproua moekunstnik	1	1		1		1	1								
Presidendi visiitkaart	1	1	1	1		1	1	1	1						
Hallo, siin Kristi Vainküla Õhtulehest	1	1		1		1	1								

ametikaas	pos	neg	neut	ambi	teised	pos	Neg	neut	ambi
1	1				1	1	1	1	
1	1								
					1			1	
1		1							
1	1								
1	1	1	1						

Lisa 7 - Karikatuurid

Evelin Ilves

Karin Hallas-Murula

Tarja Halonen

Kristi Vainküla

t.A.T.u.

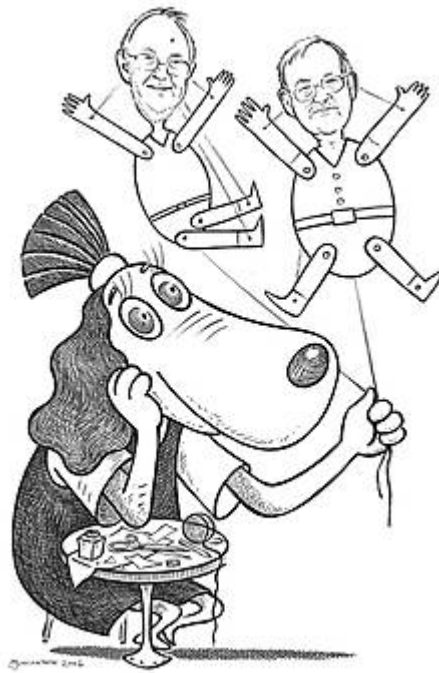
Tiina Talumees

Liis Tapo Treial

Kristina Šmigun

Leiutajateküla Lotte

Arvo Pärt

Pekka Vapaavouri

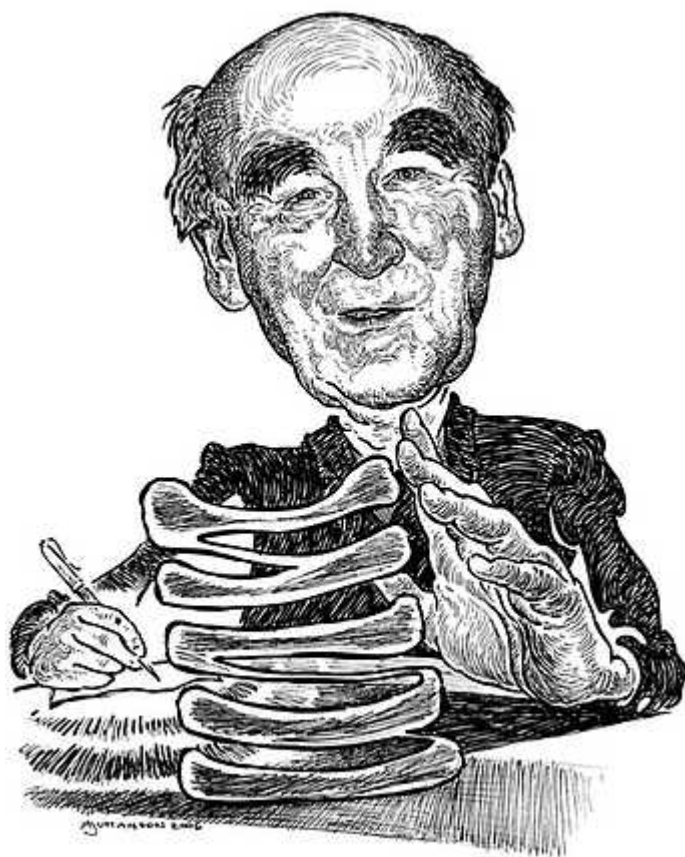
Allar Jõks

Jaan Kirsipuu

Stanley Davis Phillips

Ain Kaalep

Tanel Leok

Tarmo Kohv

Jaanus Rohumaa

Lisa 8 – Reliaablus

	Tarja!	Karini ristiretk	Presidendi visiitkaart	Lihtsalt Kiku	Jass	Suure sõnaarmastaja sünnipäev	Jõks – knopkaaja- südametunnistus	Kuld ka Pärdile	Keskerakondlik peibutuspart
Tonaalsus	5	4	5	5	5	5	5	5	5
Ekstsentrilisus /erilisus	4	1	0	0	1	0	1	2	0
Võrdlus stereotüüpidega	1	0	1	3	4	0	0	0	2
Õnnestumised	5	4	5	5	5	5	5	5	5
Ebaõnnestumised	0	5	5	4	5	1	5	0	5
Omadussõnade kasutamine	5	4	4	4	4	4	4	4	4
Soo rõhutamine	4	1	5	5	0	3	0	1	5
Soorollide mainimine	5	5	4	4	1	0	1	0	5

Arv lahtris tähistab inimeste numbrit, kes leidsid tekstist kategooria.